

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav pro dějiny umění**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adéla Dornáková

Obchodní domy Baťa v Praze

Baťa Department Stores in Prague

2013

vedoucí práce: PhDr. Richard Biegel, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Richardu Biegelovi, Ph.D., za pomoc s upřesněním tématu a cenné rady a připomínky v průběhu práce. Ráda bych též poděkovala pracovníkům stavebních archivů jednotlivých pražských městských částí. Jsem vděčná též za ochotu firmy Baťa dát svolení ke studiu dokumentů ve stavebním archivu Prahy 1. Dále za pomoc při orientaci ve fondech Národního technického muzea děkuji PhDr. Tomáši W. Pavlíčkovi a Robertu Vejvodovi. V neposlední řadě děkuji svým blízkým za jejich podporu a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 8. 2013

Podpis: _____

Abstrakt

Obchodní domy Baťa jsou velmi početným souborem staveb pocházejícím z 20. a 30. let 20. století a v mnoha městech tehdejšího Československa představovaly první vstup moderní architektury do historického prostředí. Tato práce se omezila na osm staveb, které vznikly na území Prahy. Na jedné straně stojí velmi známé budovy na Václavském náměstí či v Celetné ulici, na druhé však dnes zcela neznámé stavby, jejichž původní účel byl již téměř zapomenut. Studium dochovaných archivních pramenů i literatury umožnilo detailní představení jednotlivých domů, jejich stavební historie i proměn, kterými do současnosti prošly. Detailní popisy staveb byly nakonec využity při vzájemném srovnání i jejich zařazení do celkové produkce obchodních domů Baťa. Zároveň volba pražského prostředí umožnila porovnání s ostatními soudobými obchodními domy.

Klíčová slova

Obchodní dům, firma Baťa, Praha, Dům služby, baťovská architektura, architektura 20. století, funkcionalismus, Staré Město, Nové Město, Vysočany, Nusle, Libeň, Vršovice, Žižkov, Letná

Abstract

Baťa department stores are very numerous collection of building coming from the twenties and the thirties of the twentieth century and in many towns They represented the first apperance in modern architecture into historical centres. This study was reduced to eight buidings which were created in Prague. On one hand there are well-known department stores on Wenceslas Square or in Celetná street, on the other hand there are almost unknown buildings whose original function was forgotten. Research of primary sources and literature has allowed detailed presentation of particular buildings, their architectural history and changes which the department store had to undergo. Detailed descriptions have been used for reciprocal comparison and their inclusion into overall production of Baťa departments stores. At the same time the choice of Prague has permitted comparison with other department stores.

Key words

Department store, Baťa, Prague, Baťa architecture, architecture of the 20th centrury, functionalism, Old Town of Prague, New Town of Prague, Vysočany, Nusle, Libeň, Vršovice, Žižkov, Letná

Obsah

Obsah	6
1. Úvod	8
2. Obchodní domy Baťa v Praze v literatuře a pramenech	12
3. Obchodní domy Baťa v Praze	15
3.1 Nové Město pražské - Václavské náměstí čp. 774/6.....	15
3.1.1 Historie čtvrti a starší zástavba	15
3.1.2 Vývoj stavby až do současnosti	17
3.1.3 Ludvík Kysela (1883-1960)	23
3.2 Žižkov – ulice Husitská čp. 109/66	24
3.2.1 Historie čtvrti a starší zástavba	24
3.2.2 Vývoj stavby až do současnosti	25
3.2.3 Miroslav Drofa (1908-1984)	28
3.3 Nusle - Nuselská čp. 113/17.....	29
3.3.1 Historie čtvrti a starší zástavba	29
3.3.2 Vývoj stavby až do současnosti	30
3.3.3 Arnošt Sehnal (1894 – údaj neznámý)	32
3.4 Vysočany – Sokolovská čp. 608/312	33
3.4.1 Historie čtvrti a starší zástavba	33
3.4.2 Vývoj stavby až do současnosti	34
3.5 Staré Město pražské - Celetná ulice čp. 596/15.....	37
3.5.1 Historie čtvrti a starší zástavba	37
3.5.2 Vývoj stavby až do současnosti	38
3.5.3 Josef Gočár (1880-1945)	42
3.6 Vršovice - Moskevská čp. 374/27.....	44
3.6.1 Historie čtvrti a starší zástavba	44
3.6.2 Vývoj stavby až do současnosti	45
3.6.3 Vladimír Karfík (1901-1996)	47
3.7 Letná – Milady Horákové čp. 683/22	48
3.7.1 Historie čtvrti a starší zástavba	48
3.7.2 Vývoj stavby až do současnosti	49
3.8 Libeň - Zenklova čp. 286/26.....	51
3.8.1 Historie čtvrti a starší zástavba	51

3.8.2 Vývoj stavby až do současnosti	52
3.8.3 Antonín Víttek (1892-1979).....	54
4. Závěr.....	55
5. Seznam literatury a pramenů.....	62
Literatura	62
Prameny	65
6. Seznam vyobrazení.....	66
7. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	72

1. Úvod

Fenomén baťovské architektury představuje v dějinách meziválečné doby unikum. Obrovský rozmach firmy Baťa způsobil zároveň nemenší rozvoj a výstavbu města Zlína, následně i expanzi po celém Československu i v zahraničí.

Firma Baťa byla založena roku 1894. Avšak až mezi léty 1924-1925 přistoupila ve Zlíně k výraznější výstavbě. Dosud dřevěné tovární budovy začaly být přestavovány, k čemuž se váže i založení stavebního oddělení firmy Baťa v roce 1924. Vedoucím se stal stavitel Arnošt Sehnal, který zůstal v čele i po založení samostatné společnosti Zlínská stavební a. s. (1930), jejímž jediným objednavatelem zůstávala firma Baťa a.s. Důležitým momentem pro rozvoj unifikované baťovské architektury bylo vytvoření základního modulu železobetonové konstrukce 6,15 m x 6,15 m. Výsledné rozměry byly odvozeny z amerického průmyslového stavitelství, které pracovalo s rozměry o 20 stopách.¹ Aby mohlo dojít k rychlému rozvoji stavebnictví, bylo zapotřebí zefektivnit jak plánování, tak i samotnou realizaci staveb. Standardizovaná konstrukce dovolovala rychlé projektování a zároveň perfektní dokumentace ke konkrétní stavbě umožnila předem odhadnout náklady jak finanční, tak materiálové.² Při samotné realizaci bylo velkým přínosem vytvoření plechového bednění, využitelného opakovaně, pro stavbu železobetonové konstrukce. [9] Tím došlo k nahrazení nákladného dřevěného bednění.³ Důležité bylo využití strojů a jeřábů, čímž byla značně omezena fyzická práce.⁴

Stavební oddělení bylo rozděleno ve 30. letech na skupinu architektů a skupinu projektantů, do níž byli zařazeni projektanti, rozpočtáři, rozpisovací oddělení, stavební konstrukce a oddělení normalizace a typizace.⁵ Stejně jako část navrhovací, tak i prováděcí byla rozčleněna, a to podle úseků, které jim při realizaci náležely.⁶ Z organizace stavebního oddělení vyplývalo, že výsledný návrh byl téměř kolektivním dílem. Z toho důvodu je v současné době obtížné určit autory návrhů konkrétních

---

¹ L. HORŇÁKOVÁ: Fenomén Baťa, zlínská architektura 1910-1960, Zlín 2009, 57.

² Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Baťa a.s., Zlín, sign.II/8 – výstřižková služba, inv. č. 135, ev. č. 135, fol. 449-500, Zlín – pátek 23. 11. 1934, roč. 17, č. 46.

³ SOkA Zlín, Baťa II/2 – Osobní složka A. Sehnala, inv. č. 14, ev. č. 1023, Technický rádce, č. 10, 1944, více A. SEHNAL: O organizaci provádění standardizovaných železobetonových objektů fy. Baťa, in: Stavitel VIII, 1927, 146.

⁴ Ibidem.

⁵ L. BÁBEK: K provozu stavebního oddělení firmy Baťa, in: Zlínský funkcionalismus, Zlín 1991, 71.

⁶ Ibidem. více se tématu Stavebního oddělení firmy Baťa věnuje diplomová magisterská práce T. Kovaříkové: Obchodní domy firmy Baťa, FF UP, Katedra dějin umění, 2013, 21-30.

baťovských staveb. Z dochovaných plánů to není vždy zřejmé a podepsání bývají většinou ti, co zhotovovali kopie plánů. Taková anonymita architektů je výjimečná a dokládá snahu o standardizaci a do určité míry sériovost staveb firmy Baťa. U připsání pražských obchodních domů jednotlivým autorům jsem se přidržela literatury, archivní prameny z tohoto pohledu příliš k vyjasnění situace nepřispěly. O domu v Nuslích se literatura vůbec nezmiňuje a autor zůstává neznámý. V plánech, které jsou uloženy ve stavebním archivu Prahy 4, se objevuje jen jméno Arnošt Sehnal, který však byl vedoucím stavebního oddělení a podílel se na většině staveb. Některé dokonce i projektoval, avšak není možné zcela jistě určit, zda k tomu došlo i v tomto případě.

Základní jednotky 6,15 x 6,15 m bylo využíváno nejen u továrních objektů, ale i u staveb obchodních a administrativních. Kromě železobetonové konstrukce o shodném rozponu mezi jednotlivými sloupy je možno mezi typické znaky baťovské architektury zařadit i používané materiály. Mimo železobetonu to byly hlavně cihly a sklo. Cihlové zdivo zůstalo ve většině případů (například rodinné dvojdomky či tovární budovy) neomítnuté, jen vyspárované. [10]

Zlín bývá někdy označován jako první funkcionalistické město na světě.⁷ Baťovská architektura se však neomezovala jen na své domovské město. Továrny i celé satelity vznikaly například v Otrokovicích, Napajedlích, [11] ale i v Třebíči a v Zruči nad Sázavou.⁸ Expandovala však i baťovská architektura prodejen a obchodních domů, která byla odlišná od staveb vznikajících ve Zlíně. Režné zdivo bylo nahrazeno proskleným parterem nebo v některých případech i celoskleněnou fasádou, jak to dokládají například domy na Václavském náměstí či v Karlových Varech. Opaxit (mléčné sklo) byl posléze častěji zaměněn za světlou (bílou či světle šedou) omítnutou stěnu. Přesto konstrukční modul zůstal u všech staveb shodný, i když nebyl patrný na fasádě jako u většiny zlínských staveb.

Architektura prodejních míst měla fungovat jako reklama propagující firmu. [12] Již od roku 1922 se zaměstnanci reklamního oddělení soustředili na navrhování portálů a instalace aranží do výkladů. U všech typů prodejen proto došlo ke standardizaci a to i ve vnitřním vybavení.⁹ Celoprosklené přízemní výkladce spolu s nápisem Baťa zaručovaly pro zákazníka dobrý rozlišovací prvek. Přestože později budované

---

⁷ O. NOVÝ: Česká architektonická avantgarda, Praha 1998, 248.

⁸ HORŇÁKOVÁ (Pozn. 1), 137-139.

⁹ M. ORAVOVÁ: Reklama a propagace firmy Baťa ve Zlíně (1894-1945), in: Zlínsko od minulosti k současnosti, 2002, 45-50.

novostavby obchodních domů se vzájemně poměrně lišily, parter s logem vždy zůstával stejný, což pravděpodobně působilo dostatečně jako typický znak.

Síť vlastních prodejen firmy Baťa se začala utvářet v roce 1917 a postupně se rozrůstala. V roce 1924 již existovalo v tehdejší Československu 169 prodejen.¹⁰ O čtrnáct let později, v roce 1938, je evidováno na 2080 prodejních míst.¹¹ Budování prodejen bylo jedním z důležitých úkolů stavebního oddělení. Příslušně údaje o počtu prodejen v Praze v průběhu 20. a 30. let jsem nenalezla. Pouze v roce 1931 se v tisku objevila zpráva, že byla v Praze otevřena již čtyřicátá prodejna. Byla umístěna v paláci Báňské a hutní společnosti v Lazarské ulici. Fakt, že byla asi po roce zrušena, dokládá, že ani firma Baťa neměla automaticky u všech svých poboček zaručen úspěch.¹² Do celkového počtu baťovských prodejen jsou započtena všechna prodejní místa od malých prodejen po speciálně zbudované novostavby. Bohužel jsem nenalezla samostatné vyčíslení pro baťovské novostavby. Podle zpráv v tisku a dokumentace dochované ve firemním archivu lze odhadovat jejich počet v Československu přibližně na 150.

V předkládané bakalářské práci se podrobně zabývám obchodními domy Baťa na území Prahy. Jedná se o soubor 8 staveb, které se nachází v různých částech Prahy. Jde o nesourodý celek, jak z hlediska obecné známosti, architektonické kvality či role, kterou pro firmu Baťa hrály. U každého domu (seřazeno v chronologickém pořadí od nejstaršího domu) je stručně představena urbanistická situace místa a starší zástavba, která byla baťovskou novostavbou nahrazena. Průběh stavby doplní popis finální budovy. Následuje vždy část věnovaná pozdějším úpravám. Poté je konkrétní objekt zařazen do baťovské architektonické produkce a srovnán s ostatními Domy služby. Na závěr je v krátkosti představen autor návrhu. V případě, kdy jeden architekt navrhl dvě stavby, je představení autora umístěno na konci části věnované druhé stavbě (Vladimír Karfík je autorem domu ve Vysočanech a Vršovicích a Antonín Vítek domu na Letné a v Libni). U domu v Nuslích je autor nejistý, proto bude připomenuto jediné jméno, které se v dochované dokumentaci vyskytuje, a sice Arnošt Sehnal.

Kromě domu na Václavském náměstí a v Celetné ulici jsou ostatní stavby v současnosti téměř zapomenuty, a proto je cílem této práce připomenout tyto méně známé budovy, nastínit jejich stavební vývoj až do současnosti a zařadit je do kontextu ostatních obchodních domů Baťa. Zároveň se otevírá možnost pro vzájemné srovnání

---

¹⁰ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 102, ev. č. 102, fol. 307, Lidový deník 30.9.1944.

¹¹ I. VELEBILOVÁ: František L. Gahura a první moderní obchodní domy ve středních Čechách, vytváření stylu obchodních domů firmy Baťa, FF MU, Seminář dějin umění, 2006, 10.

¹² SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev. č. 104, Český deník Plzeň 3.6.1931.

staveb, které měly společného stavebníka, a které vznikly v rozmezí 8 let, tedy mezi léty 1929 – 1937. Baťovské Domy služby se v dobovém tisku často popisují jako nejmodernější architektura, paláce ze skla a betonu,¹³ které vstupovaly do center měst, a proto jsem si v práci též položila otázku, zda se totéž dá říci i o Praze a jestli vůbec toto tvrzení odpovídá ve většině případů skutečnosti. V bakalářské práci se také pokusím o srovnání s ostatními obchodními domy, které vznikaly ve 20. a 30. letech v Praze.

Na závěr bych chtěla zmínit otázku terminologie. Prodejní novostavby firmy Baťa a výjimečně i adaptace starších objektů, byly označovány jako obchodní domy či jako Domy služby. Oba názvy se prolínají jak v pramenech, tak i literatuře. Označení Dům služby měl reflektovat skutečnost, že v této stavbě bude zákazníkovi nabídnuta celá škála služeb, která se týkala nohou, od pedikúry až po správkárnu obuvi a punčoch. V roce 1935 byl dokonce Dům služby uznán jako chráněný název, který zavedla firma Baťa a ostatním obchodníkům byl tedy zapovězen.¹⁴ V práci budu proto používat obou variant. Kromě obchodních domů byly zřizovány i prodejny různých velikostí, které byly zbudovány většinou v přízemí starších staveb, ty ale nejsou předmětem této bakalářské práce.

---

¹³ V. ŠLAPETA: Baťa, architektura a urbanismus 1910-1950, Zlín 1991, 15.

¹⁴ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 102, ev.č. 102, Moravsko-slezský deník 18.1.1935.

2. Obchodní domy Baťa v Praze v literatuře a pramenech

Po roce 1989 mohl být oživen zájem o firmu Baťa i její architekturu. Státní galerie ve Zlíně začala organizovat výstavy, k nimž byly publikovány katalogy. Mezi ně můžeme například zařadit katalog z roku 1991 od Vladimíra Šlapety, který nese název Baťa, architektura a urbanismus 1910-1950,¹⁵ což byl první pokus o komplexní představení významných staveb baťovského stavitelství. Ve stejném roce došlo k uspořádání symposia u příležitosti 100. výročí narození Františka Lydie Gahury a k 90. narozeninám Vladimíra Karfíka, z něhož jako výstup byl publikován sborník v roce 1993.¹⁶ V téže době začala zlínská galerie vydávat časopis Prostor Zlín, ve kterém bylo možno publikovat nová zjištění. Publikace Zlínská architektura 1900-1950 od Pavla Nováka, vydaná roku 1993, se s podrobnou obrazovou přílohou věnovala samostatně zlínské architektuře.¹⁷

Až v roce 2009 byla baťovská architektura představena i mimo zlínský. Výstava prezentovaná kromě Zlína, také v Praze a v Mnichově, s názvem Fenomén Baťa, zlínská architektura 1910-1960 se pokusila představit tuto problematiku jako celek a okrajově se tak dotýká i obchodních domů.¹⁸

Další zdroj informací k tomuto tématu tvoří monografie představující jednotlivé architekty, případně memoárová literatura. Zdůraznila bych hlavně vzpomínkovou knihu Vladimíra Karfíka *Architekt si spomína* z roku 1993.¹⁹ Karfíkovi byla věnována kromě jiného i diplomová práce Karin Šrámkové nazvaná *Architekt Vladimír Karfík 1901-1996*²⁰ a celé čtvrté číslo časopisu *Projekt*, revue slovenské architektúry v roce 2001.²¹ Spoluprací s firmou Baťa se zabývá i nejnovější monografie Josefa Gočára z roku 2010, kterou editoval Zdeněk Lukeš.²²

Nezastupitelnou roli hraje i literatura věnující se obecně meziválečné architektuře v Praze, která dovoluje zařadit obchodní domy Baťa do pražského

---

¹⁵ ŠLAPETA (pozn. 13).

¹⁶ Zlínský funkcionalismus, sborník příspěvků sympózia pořádaného u příležitosti 100. výročí narození F. L. Gahury a 90. narozenin V. Karfíka 24.-25.9.1991, Zlín 1993.

¹⁷ P. NOVÁK: Zlínská architektura 1900-1950, Zlín 1993.

¹⁸ HORŇÁKOVÁ (pozn. 1).

¹⁹ V. KARFÍK: *Architekt si spomína*, Bratislava 1993.

²⁰ K. ŠRÁMKOVÁ: *Architekt Vladimír Karfík*, FF MU, Seminář dějin umění, Brno 2006.

²¹ *Projekt*, revue slovenské architektúry, č. 4, 2001.

²² Z. LUKEŠ: *Josef Gočár*, Praha 2010.

kontextu. Zásadní je dílo Rostislava Šváchy s názvem *Od moderny k funkcionalismu*,²³ které vyšlo v roce 1985 a představuje vývoj pražské architektury od 90. let 19. století do roku 1939 a například dílo Vladimíra Šlapety *Praha 1900-1978*²⁴ či *Praha 1918-1940* od Jan E. Svobody, Jindřicha Nolla a Ester Havlové z roku 2000.²⁵

Články v dobových časopisech též tvoří významný informační zdroj. Kromě firemního časopisu *Sdělení a navazujícího Zlína*, byly některé stavby publikovány i v architektonických periodikách *Stavba*, *Stavitel*, *Architekt SIA* a *Styl*.

Z hlediska pramenů je nejvýznamnějším zdrojem fond H1134 Baťa a.s., uložený v pobočce Moravského zemského archivu v Brně, ve Státním okresním archivu Zlín, zejména oddíly II/8 – výstřižková služba, X - prodejní oddělení a XV – stavební oddělení. V archivu Národního technického muzea se nachází pozůstalost Ludvíka Kysely fond 128, ve kterém jsou dochovány plány k obchodnímu domu na Václavském náměstí. Fond 188 Brázdil – Ješ tamtéž obsahuje dokumentaci k demolici a výstavbě stejného domu. Nepostradatelným pramenem k detailnímu studiu konkrétních domů jsou stavební archivy jednotlivých městských částí Prahy (Praha 1, Praha 3, Praha 4, Praha 7, Praha 8, Praha 9 a Praha 10).

K obchodnímu domu na Václavském náměstí a k domu v Celetné ulici byly vypracovány stavebně historické průzkumy přístupné v knihovně Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v hlavním městě Praze. Recentní informace, po roce 1990, lze nalézt v současném archivu firmy Baťa a.s., ovšem jen k domům, které jsou stále v majetku firmy, což se týká v případě Prahy jen domu na Václavském náměstí.

Obchodní domy Baťa v Praze jsou i vzhledem k literatuře a pramenům velmi nesourodý celek. K domu na Václavském náměstí se dochovalo zcela jednoznačně největší množství pramenů, a také literatura, která ho zmiňuje, je hojná. Dalším domem, kterému je v pramenech i literatuře věnovaná větší pozornost je už jen dům v Celetné ulici a to zejména kvůli architektovi Josefu Gočárovi a umístění domu na Starém Městě pražském. Za těmito dvěma zástupci stojí zbylých šest domů, které se v literatuře objevují zcela výjimečně. V některých případech o nich nenajdeme zmínku vůbec. Kromě již uváděného domu na Václavském náměstí nejsou v současnosti ostatní budovy v majetku firmy Baťa, prošly nejrůznějšími úpravami a jejich původní účel

---

²³ R. ŠVÁCHA: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1985.

²⁴ V. ŠLAPETA: *Praha 1900-1978*, Praha 1978.

²⁵ J. E. SVOBODA/J. NOLL/E. HAVLOVÁ: *Praha 1918-1940*, Praha 2000.

zůstal zapomenut. Kromě několika drobných zmínek v tehdejším tisku tedy jediným pramenem zůstává dokumentace stavebního archivu příslušné městské části, což se vztahuje na obchodní dům na Žižkově, v Nuslích, v Libni, ve Vršovicích a ve Vysočanech. Poslední dům na Letné tvoří výjimku. K němu se původní dokumentace ve stavebním archivu až na 3 plány nedochovala. Avšak byl představen v článku časopisu Architekt SIA v roce 1936, který představoval architektonickou vizi Jana Antonína Bati a ředitele firmy Dominika Čipery a několik reprezentativních baťovských staveb. Tento článek mohl zčásti ztracenou dokumentaci nahradit.

3. Obchodní domy Baťa v Praze

3.1 Nové Město pražské - Václavské náměstí čp. 774/6

3.1.1 Historie čtvrti a starší zástavba

Nové Město jako celek bylo založeno 26. 3. 1348 císařem Svaté říše římské a českým králem Karlem IV. V nově vytyčeném městě byla navržena i trojice náměstí (Dobytčí, Koňský a Senný trh), které byla spojena pravidelnou sítí ulic. Koňský trh dlouhý 750 metrů na staroměstské straně spojoval Havelské město a navazoval na něj a na straně druhé byl zakončen Koňskou bránou, za níž se rozprostíraly vinice a polnosti.²⁶ Vzhledem k velikosti náměstí se obě části vyvíjely odlišně. Dolní se stala rušným tržištěm s prodejními kotci, [13] zatímco horní polovina zůstávala stranou městského života. Tento rozdíl byl dlouho zřejmý i ze zástavby náměstí.²⁷ [14] Od roku 1848 bylo na návrh Karla Havlíčka Borovského přejmenováno náměstí na Václavské. Mezi léty 1875-1876 byly zbořeny novoměstské hradby i s branami a došlo k propojení Nového Města a Královských Vinohrad, které vznikaly již v prostoru za Koňskou bránou. Náměstí se tak náhle stalo křižovatkou. Tato skutečnost také zapříčinila velkou stavební aktivitu na náměstí od konce 19. století pokračující až do 30. let 20. století.²⁸ Totéž platí i pro dolní část náměstí. Ze severní strany sousedí Baťova novostavba s bývalým obchodním domem Lindt, který byl postaven mezi léty 1925-1927 podle návrhu architekta Ludvíka Kysely (čp. 773). Na jižní straně se nachází budova Adamovy lékárny, jež byla vyprojektována Matějem Blechou a realizována mezi léty 1912-1913 (čp. 775).²⁹

Na místě dnešního obchodního domu se nacházela zástavba pravděpodobně už od 14. století. Po roce 1530 měl dům v majetku zámožný měšťan Jan Cykáda, po němž se dům nazýval U Cikádů.³⁰ Roku 1635 byl dům prodán Oldřichu Kohoutovi, podle kterého se začal nazývat U Bílého kohouta.³¹ Již v této době se nacházel v přízemí domu průchod spojující Václavské a Jungmannovo náměstí.³² Na počátku 18. století

---

²⁶ K. BEČKOVÁ: Václavské náměstí v běhu staletí, Praha 1993, nepag.

²⁷ ibidem.

²⁸ Kromě několika starších staveb a budov, které vznikly od 50. do 70. let 20. století.

²⁹ BEČKOVÁ (pozn. 26)

³⁰ J. MUKOVÁ/L. LANCINGER/D. ŠIMKOVÁ: Stavebně-historický průzkum, SÚRPMO, Praha 1987, 2.

³¹ Ibidem.

³² Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Zlín, fond Baťa a.s., Zlín, sign. II/8 – výstřižková služba do 1945, inv.č. 103, ev. č. 103, fol. 132, Praha v týdnu 12.11.1942.

došlo ke stavebním změnám a v roce 1725 popsala vizitační komise stavbu jako třípodlažní, dobře z kamene vystavěnou. V přízemí se dokonce nacházely klenuté stropy.³³ V roce 1835 se dům dostal do majetku Vincencie Lauermannové, která téhož roku předložila plány stavitele Nademlejského na demolici podkrovního 3. patra, které bylo příliš nízké a s hrázděnou konstrukcí.³⁴ Vystavění nového patra si vyžádalo další úpravy (např. zesílení zdiva průčelí). Od roku 1839 byl dům podle guberniálního výnosu uznán jako průchozí.³⁵ Posléze byla v 1. patře zřízena známá kavárna Boulevard, jejíž prostory byly roku 1919 adaptovány na kosmetický závod pí. Lavecké.³⁶ Na dobových fotografiích a pohlednicích z 19. století lze rozpoznat třípatrový dům s klasicistní fasádou, jehož průčelí do Václavského náměstí bylo členěno sedmi okenními osami a zdobeno pravděpodobně sgrafitovým dekorem. Nároží byla zdůrazněna plastickým bosováním. [15]

Od roku 1909 vlastnil dům čp. 774 Maxmilián Wolter,³⁷ od jehož dědiců ho odkoupila pravděpodobně za 7 milionů Kč³⁸ v říjnu roku 1927 firma Baťa.³⁹ Ke koupi nemovitosti a k následné novostavbě bylo přikročeno převážně kvůli nedostatečným prostorám hlavní prodejny fy. Baťa, která se nacházela na Václavském náměstí v domě U Stýblů,⁴⁰ a zároveň nutnosti reprezentačních kancelářských prostor. V koupeném domě provozovali svou živnost čtyři nájemníci, z nichž nejvýznamnějším byla kosmetická firma Lavecký a spol. Ještě v říjnu roku 1927 spekuloval tisk o tom, že by mohla pí. Lavecká, která také projevila zájem o koupi domu, zůstat jako nájemnice i v novém obchodním domě Baťa. Za dalšího možného nájemníka v novostavbě byl označen Vlasta Burian, který pravděpodobně plánoval v podzemních prostorách Domu služby zřídit divadlo pro 1000 až 1500 lidí.⁴¹

---

³³ J. MUKOVÁ/L. LANCINGER/D. ŠIMKOVÁ (pozn. 30), 3.

³⁴ Ibidem 4.

³⁵ Ibidem 6.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Podle jiných pramenů Walter či Wallter.

³⁸ Uváděno 5-7 milionů Kč, podle zdroje viz SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba do 1945, inv. č. 104, ev.č. 104

³⁹ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba do 1945, inv. č. 133, ev.č. 133, fol 19. (firma Walter obchodovala s koberci)

⁴⁰ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba do 1945, inv.č. 133, ev. č. 133, České slovo Praha 29.8.1929.

⁴¹ Nakonec došlo k vyrovnání s nájemníky, kteří v novostavbě nezískali prostory ke své živnosti. Firma Lavecký a spol. nabídl T. Baťa jednoroční odstupné a volné prostory v obchodním domě Novákově ve Vodičkově ulici. Pí. Lavecká však požadovala zaplacení nájmu ve zmíněném obchodním domě na 3 roky a půl milionu korun odstupného. Ke vzájemné dohodě došlo až v dubnu roku 1928. (SOKA Zlín, Baťa XV, inv. č. 104, ev. č. tribuna Praha 14.1.1928).

3.1.2 Vývoj stavby až do současnosti

Souběžně s jednáním o koupi zahájila projekční kancelář firmy Baťa práci. Pod většinou plánů z roku 1927 je podepsán ing. Jindřich Svoboda z Trutnova.⁴² [16,17] Jako Baťův stipendista studoval stavební podnikání průmyslových společností v USA.⁴³ V prosinci 1927 už byla novostavba povolena městským úřadem. Budova byla navržena tak, aby respektovala své okolí a podmínky Státní regulační komise. První návrhy počítaly s 9 až 10 nadzemními podlažními, z nichž poslední 2-3 byla navržena jako ustupující, a 3 podzemními.⁴⁴ Původně bylo zamýšleno využít železnou konstrukci a nikoli obvyklejší konstrukci železobetonovou.⁴⁵ Na ni měly být umístěny velké skleněné tabule. Návrhy z roku 1927 ukazují fasádu do Václavského náměstí složenou z průběžných okenních pásů, které jsou oddělené jen velmi subtilními parapety. Z půdorysu přízemí je zřejmé, že středem měla vést veřejná pasáž spojující Václavské a Jungmannovo náměstí. Dvouramenné schodiště s výtahy bylo umístěno ve střední části při domu čp. 775. Ve druhém až šestém patře byly projektovány nákladní výtahy při Lindtově domě.⁴⁶ Podle původního plánu měl být za měsíc zbourán původní dům a vykopány základy a za další měsíc dokončena novostavba.⁴⁷ Vzhledem ke komplikacím se stávajícími nájemníky a žádosti o odkup části pozemku na Jungmannově náměstí, které nebylo městskou radou vyhověno, se začátek stavby oddálil.

V průběhu roku 1928 došlo k úpravám architektonického řešení. Jako externí architekt byl ke spolupráci přizván autor vedlejšího obchodního domu čp. 773 Ludvík Kysela. Ve stejné době se v plánech objevuje změněná dispozice jednotlivých pater, která byla s menšími úpravami nakonec realizována. Obchodní dům byl snižen na 8 nadzemních podlaží a 2 podzemní. Vertikální komunikace byly přesunuty k domu čp. 775. Při Václavském náměstí bylo navrženo jednoramenné schodiště vedoucí do horních pater, uprostřed traktu výtahové šachty a při Jungmannově náměstí schodiště dvouramenné. Veřejná pasáž byla umístěna hned vedle této komunikační části. Neprocházela tedy středem přízemí, ale blíže k domu čp. 775. Ke změně došlo i na fasádě do Václavského náměstí. Parapety, které oddělovaly pásová okna, byly zvětšeny,

---

⁴² Časopis Stavitel VIII, 1927, 172 a stavební archiv MČ Praha 1

⁴³ J. MUKOVÁ/L. LANCINGER/D. ŠIMKOVÁ (pozn. 30), 7.

⁴⁴ Každé patro mělo být vysoké tři metry.

⁴⁵ Výhody železné konstrukce byly rychlejší provádění stavby a větší nosnost, která by umožnila redukcii pilířů. SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba do 1945, inv. č. 104, ev. č. 104.

⁴⁶ MUKOVÁ, L. LANCINGER, D. ŠIMKOVÁ (pozn. 30), 7.

⁴⁷ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba do 1945, inv. č. 133, ev.č. 133.

aby zde mohly být umístěny reklamní slogany.⁴⁸ To už měla být, podle vzpomínek Vladimíra Karfíka, práce Josefa Gočára.⁴⁹ Ludvík Kysela je navrhl příliš úzké, s čímž nebyl Tomáš Baťa spokojen. V interiéru prosazoval Gočár podle Karfíka odstupňovanou podlahu v přízemí, což vyvolalo další neshody s majitelem firmy, ten trval na postupně se svažující podlaze. Nakonec tedy i Josef Gočár od projektu odstoupil a dokončil ho stavitel Zlínské stavební akciové společnosti Arnošt Sehnal.⁵⁰ Pravděpodobně se na návrhu podílel i František Lydie Gahura.⁵¹

K bouracím pracím bylo přikročeno až v průběhu září roku 1928 firmou Brázdil a Ješ.⁵² Základy a stavbu samotnou prováděla dále firma Dr. Ing. K. Skorkovský a podnikatelství Miller a Kapsa.⁵³ Stavba byla povolena k užívání dne 15. 2. 1930 magistrátem hl. města Prahy, a to zpětně ode dne 1. 10. 1929.⁵⁴ Při realizaci obchodního domu bylo nakonec kvůli menším nákladům a nepravidelné parcele přikročeno k železobetonové konstrukci o třech polích, která byla podpírána válcovými pilíři o průměru 50 cm v pravidelných rozestupech 6,15 metru.⁵⁵ Betonový strop tvoří systém průvlaků a trámů mezilehlých polí.⁵⁶

Fasády Domu služby jsou prakticky celé skleněné, zavěšené na skeletovou konstrukci. Na fasádě do Václavského náměstí se objevují široká pásová okna dělená opaxitovými horizontálními pásy (bílé, podmítané sklo), do kterých byly umístěny pravidelně obměňované reklamní slogany. Od druhého do pátého patra téměř v celé šířce budovy vystupoval z fasády arkýř. Šesté patro už se opět vrací do úrovně přízemí a je členěno drobnějším pásovým oknem. Na sedmém ustupujícím patře se nachází průběžný ochoz s vodorovným tyčovým zábradlím. Za reklamním nápisem zůstala zakrytá plochá střecha a strojovna výtahů.⁵⁷ Fasáda do Jungmannova náměstí je řešena

---

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Z. LUKEŠ (ed.): Josef Gočár, Praha 2010, 194.

⁵⁰ Z. LUKEŠ: Vladimír Karfík vypráví, in: Revolver revue 42, 2000, 304.

⁵¹ I. VELEBILOVÁ: F. L. Gahura a první moderní obchodní domy v Čechách, vytváření stylu obchodních domů firmy Baťa, magisterská diplomová práce, FF MU, 2006, 17-9.

⁵² Archiv Národního technického muzea, fond Brázdil a Ješ 188, 20130621/02 a 20130621/03.

Původně mělo být k odvozu materiálu použito tzv. americké metody, při níž byl odpad nakládán jeřábem na připravené vozy. Nakonec však bylo použito pro nedostatek místa klasické metody. viz SOKA Zlín, Baťa II/8, inv. č. 134, ev.č. 134, fol. 294, Pražský večerník – Praha, 8.7.1928.

⁵³ J. MUKOVÁ/L. LANCINGER/D. ŠIMKOVÁ (pozn. 30), 9.

⁵⁴ Stavební archiv MČ Praha 1.

⁵⁵ Obchodní dům fy. Baťa v Praze, in: Stavba XI, 1930, 22.

⁵⁶ J. MUKOVÁ/L. LANCINGER/D. ŠIMKOVÁ (pozn. 30), 17.

⁵⁷ Ibidem. Magistrát několikrát omezil reklamní poutače umístěné na domě. 10.4.1929 byl povolen reklamní nápis jen nad mezaní do Václavského i Jungmannova náměstí, avšak vertikální reklama, které měla být umístěna u domu Adamovy lékárny, stejně jako nástřešní reklama byly zamítnuty. Firma baťa chtěla na střechu umístit střevec, což bylo Magistrátem označeno za nevhodné a neestetické. Až

obdobně. Dělicí parapety však byly zúženy a reflektují jen výšku stropu. Vystupující arkýř se rozprostírá opět mezi 2. až 5. patrem. V šestém patře, které se vrací do úrovně přízemí, opět nalezneme tyčové zábradlí. Stejně se nachází i o patro výš v mírně ustoupeném patře, jež je opatřeno menším pásovým oknem. [18,19] Obě fasády měly zářít i ve večerních hodinách. Z toho důvodu bylo za opaxitové parapety umístěno množství žárovek. Nápis umístěné na střeše domu byly původně orámovány neonovými trubicemi, avšak v roce 1935 došlo ke změně a žlutý nápis Baťa do Jungmannova náměstí byl nasvícen 10 smaltovanými světly, které byly umístěny na okraj střechy a vybaveny sodíkovými lampami o 70 W. To umožňovalo osvětlit celý nápis a ozářit ho žlutým světlem, aby s noci ještě více vynikl. Jako technickou novinku a velmi vkusnou reklamu ho představuje v časopise Architekt SIA Ing. H. Steiner.⁵⁸ [21,22] Také strop přízemí domu byl obložen sklem, za kterým bylo instalováno 1300 žárovek, které svítily po celý den a měly imitovat přirozené, rovnoměrné světlo.⁵⁹ Sklo bylo použito nejen na fasádách, ale i v přízemních výkladech, které se nacházely i po pravé straně veřejné pasáže.⁶⁰

Kromě dvojice schodišť sloužily k dopravě osob do jednotlivých pater i tři osobní výtahy.⁶¹ K převozu zboží se využívaly čtyři nákladní výtahy umístěné na protější straně budovy. Přívod čerstvého vzduchu pro větrání i topení byl zajištěn šachtou, která se nacházela mezi schodištěm a osobními výtahy. Vzduch byl nejdříve vyčištěn ve filtračním zařízení a poté prošel zvláštní vodní clonou, aby pojal určitou vlhkost. Až takto upravený vzduch se ohříval a rozváděl po celé budově.⁶² Podlahy byly ve všech podlažích xyrolitové, jen v průchozí pasáži byla použita podlaha mozaiková, složená ze šamotových dlaždiček. Ve všech prodejních sálech však kryl podlahu jeden velký kus světle šedého koberce. Zajímavostí vnitřního zařízení je také pečlivost, s jakou byly voleny odstíny barev vnitřní výmalby. Pro místa, která zůstávala ve stínu,

---

20.6.1929 byl povolen nástřešní reklamní nápis Baťa z bílé lakovaného plechu na železnou konstrukci, vysoký 3 metry s konturami z neonových trubic na fasádě do Václavského i Jungmannova náměstí. viz Stavební archiv MČ Praha 1.

⁵⁸ H. STEINER: Novinky v oboru světelné reklamy, in: Architekt SIA, XXXIV, 1935, 15.

⁵⁹ SOKA, Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 101, ev. č. 101, fol. 279, Příloha ke Sdělení č. 46, 1929. V roce 1933 došlo k výměně žárovek za neonové trubice.

⁶⁰ Ibidem. Největší skelněná tabule měla rozměry 6,5 na 6 metrů. V roce 1929 uváděna jako největší výkladní tabule v celém Československu.

⁶¹ Firma Českomoravská Kolben-Daněk dodala první rychlovýtah pro 12 osob v ČSR a osobní výtah pro 6 osob.

⁶² SOKA, Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 101, ev. č. 101, fol. 279, Příloha ke Sdělení č. 46, 1929.

byly voleny světlejší tóny než pro místa, která byla přímo osvětlena. Na vnitřní výmalbu měla dohlížet Gočárova architektonická kancelář.⁶³

Důležitou součástí přízemí domu byla veřejná pasáž.⁶⁴ Ta byla využita k prezentaci firmy, nacházely se v ní ale například i automaty na krémy či tkaničky. Kromě toho zde byl umístěn informační stánek, který sloužil veřejnosti, fontánky s pitnou vodou a dokonce automatický rozdavač čerstvého chleba zdarma a bezplatný veřejný telefon.⁶⁵ Ve dvou podzemních podlažích se nacházela kotelna a rychlosprávkárna obuvi. Od přízemí do druhého patra se rozkládaly prodejní místnosti, [20] ve 3. patře byly zřízeny pedikúry a lékařská poradna. V dalších dvou podlažích pak znovu prodejní prostory. V šestém patře se rozprostíraly kanceláře, konferenční místnost a také telefonní meziměstská centrála s vlastní telefonní linkou Zlín-Praha. V patře posledním byla umístěna jídelna a bufet pro zaměstnance i veřejnost a také čítárna a odpočívárna. Na střeše stála strojovna výtahů a využívalo se jí i jako sluneční lázně pro personál.⁶⁶ Mezi jinými nevšedními novinkami, které byly poprvé použity právě v Baťově Domě služby, je možno zmínit ještě dvě kuriozity. První bylo zesilovací zařízení firmy Philips umístěné v prvním podzemním podlaží, které přenášelo hudbu do celého obchodního domu, což mělo sloužit ke zpříjemnění případného čekání. Druhou novinkou byl přístroj k rentgenování nohou obutých v botě. Rentgenové paprsky měly odhalit případnou špatnou velikost zkoušené boty.⁶⁷

Dům na Václavském náměstí sloužil obchodním účelům po celou dobu své existence, což ho uchránilo od výrazných zásahů do jeho původní podoby. Už od 30. let ale procházel Dům služby menšími úpravami interiéru, které souvisely se změnou funkce jednotlivých pater.⁶⁸ Zajímavou inovací měly být tři výtahové výklady nacházející se v přízemí směrem do Václavského náměstí. Byly vyprojektovány tak, aby sloužily k rychlé výměně dekorace jednotlivých výkladců. Přestože byl tento návrh Magistrátem hl. města Prahy povolen už v roce 1935, nebyl uskutečněn a o tři roky později, roku 1938, povolení přestalo platit.⁶⁹ Již v průběhu 30. let byla pozměněna náplň některých pater. Například 3. patro bylo vyhrazeno pro tzv. americkou kolekci,

---

⁶³ Pozn. 62.

⁶⁴ Pasáž byla zrušena pravděpodobně při rekonstrukci na počátku 90. let.

⁶⁵ V dobovém tisku se vyskytly i výtky, které upozorňovaly na přeplněnost pasáže a špatný průchod kvůli firemním stánkům.

⁶⁶ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 101, ev.č. 101, Příloha ke Sdělení 46, 1929.

⁶⁷ SOKA, Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev. č. 104, Jas Praha 7.11.1930.

⁶⁸ Například zřízení správčárny obuvi v 1. podzemním podlaží. viz Stavební archiv MČ Praha 1

⁶⁹ Pravděpodobně výtahové výkladce nebyly zbudovány.

orientovanou na náročnou, převážně zahraniční klientelu.⁷⁰ Ve 4. patře se představovala dětská obuv a o patro výše pedikúra a odborné ošetření nohou. Ve stejné době bylo povoleno propojení Domu služeb se sousední budovou čp. 773 v úrovni 3. patra z důvodu nedostatku prostoru. V období druhé světové války byla zřízena v obchodním domě Baťa velká správkárna obuvi a opravná punčoch.⁷¹ Po roce 1945 byla firma Baťa znárodněna a Dům služby přejmenován na Dům obuvi. Na počátku 90. let připadl opět do rukou původního majitele. V této době také došlo k rekonstrukci celé budovy. Byla upravena všechna podlaží, většina zásahů vedla k vybourání vnitřních příček a opětovnému otevření prodejních prostor. Na střeše, kde se původně nacházela jen strojovna výtahů, byla zbudována nová plynová kotelna. Nejvýraznějších změn se však dočkalo přízemí. Veřejná pasáž byla uzavřena a celá plocha podlaží upravena jako volný prodejní prostor.⁷² Ve stejné době též zaniklo schodiště od Václavského náměstí, které nahradily eskalátory.⁷³ V roce 2012 a 2013 prošel dům zatím poslední rekonstrukcí, při níž byly skleněné tabule z opaxitu na fasádě do Václavského náměstí nahrazeny lepeným sklem s mléčnou fólií.⁷⁴ [23,24]

Obchodní dům na Václavském náměstí zaujímá výsadní postavení mezi ostatními baťovskými Domy služby a to nejen v Praze. Jednalo se o první výraznou baťovskou novostavbu, která se stala pro některé další vzorem (např. obchodní dům v Karlových Varech, [25] v Nuslích či na Žižkově). Jeho architektonická podoba měla plnit funkci průhledného domu, který je otevřen, nic nezakrývá a který dobře prezentuje práci a výrobky celé firmy.⁷⁵

Posoudit autorské podíly na výsledné stavbě se jeví podle dostupných pramenů jako velmi obtížné. Předpokládá se, že na vnější podobě stavby spolupracoval se stavebním oddělením firmy Baťa i architekt Ludvík Kysela, autor vedlejšího Lindtova domu. Existuje hypotéza, že byl tento významný architekt přizván z toho důvodu, že jeho kontakty mohly pomoci při jednání s pražským magistrátem.⁷⁶ Ve stavebně historickém průzkumu z roku 1987 je předložena též možnost, že bylo požadováno, aby

---

⁷⁰ Prodavačky byly oblečeny v elegantních oděvech a znalost cizích jazyků byla nezbytná.

⁷¹ Obě si vyžádalo vestavění vnitřních příček do původně otevřených prodejních prostorů.

⁷² Proti zrušení pasáže nejprve vystupoval Útvar hlavního architekta, poté však souhlasil s tím, že průchod bude zachován v otevírací době prodejny viz Stavební archiv MČ Praha 1.

⁷³ Stavební archiv MČ Praha 1.

⁷⁴ Opaxit není v současnosti dostupný na trhu. Nepoškozené opaxitové desky, které byly sundány, by měly být uschovány a použity pro případnou výměnu na fasádě do Jungmannova náměstí.

⁷⁵ T. BAŤA: Náš mluvící dům a průhledný dům, in: Sdělení zaměstnanců fy. T.&A. Baťa, roč. XII., č. 47, 1929, 1-2.

⁷⁶ J. MUKOVÁ/L. LANCINGER/D. ŠIMKOVÁ (pozn. 30).

byla Baťova novostavba dána do souladu s obchodním domem Lindt.⁷⁷ Ten byl postaven mezi léty 1925 a 1927 podle projektu právě Ludvíka Kysely. Stejně jako Baťa byl vybudován na železobetonovém skeletu, avšak nosné sloupy byly pravoúhlé nikoli kruhového půdorysu. Přestože členění interiéru je u těchto domů odlišné, fasády jsou si nápadně podobné. Okenní pásy, které jsou odděleny opaxitem a nechybí arkýř, který zdůrazňuje střed fasády. Avšak i zde lze vysledovat odlišnosti. Na rozdíl od Domu služby fasáda Lindtova domu zachovává ještě v detailech jistou dekorativnost, která se projevuje jak ve výrazném zábradlí, které odděluje přízemí od 1. patra, tak i v úrovni nejvyššího patra, kde se nachází průběžné čtvrtálcové ateliérové okno.⁷⁸ Zajímavá je též skutečnost, že opaxitové dělicí části jsou u Lindtova domu užší a tím ještě zdůrazňují okenní pásy. Podle vzpomínek Vladimíra Karfíka tyto úzké pásy navrhl Kysela i pro Dům služby, s čímž však Tomáš Baťa nesouhlasil, jak bylo popsáno výše.⁷⁹

Pokud bychom porovnávali stavbu na Václavském náměstí s ostatními obchodními domy firmy Baťa, je zapotřebí konstatovat, že patřila téměř k ikonám baťovských Domů služby. Jen několik dalších staveb dosáhlo takové důležitosti a architektonické kvality. Mezi ně například můžeme zařadit Dům služby v Brně, v Ostravě, v Liberci či v Bratislavě. Baťova stavba na Václavském náměstí tedy vystupuje z celé produkce jako jeden z nejvýznamnějších domů, který sloužil pro mnoho dalších jako vzor, ke kterému se ostatní domy měly přiblížit.⁸⁰ Jeho výjimečnost samozřejmě také podpořila skutečnost, že se jednalo o první obchodní dům firmy v hlavním městě Československa, který zároveň poskytl kromě obchodních prostor i důstojné reprezentační prostory.⁸¹ Z pohledu ostatních obchodních domů firmy Baťa, je poměrně raritní výlučně prodejní a reprezentační funkce. Všechny ostatní Baťovy stavby v Praze kombinují prodejní část s obytnou, která většinou převládá.

---

⁷⁷ J. MUKOVÁ/L. LANCINGER/D. ŠIMKOVÁ 1987 (pozn. 30)

⁷⁸ Z. LUKEŠ: *Architektura 20. století*, Praha 2001, 92.

⁷⁹ LUKEŠ (pozn. 50), 304-6.

⁸⁰ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev. č. 104, Vinohradské listy, Praha 16.1.1932.

⁸¹ SOKA Zlín, Baťa, II-8 . výstřižková služba, inv. č. 101, fol. 279, Příloha ke Sdělení č. 46, 1929

3.1.3 Ludvík Kysela (1883-1960)

Tento významný architekt vystudoval ČVUT u prof. J. Schulze mezi léty 1902-8. Působil jako úředník stavebního úřadu hl. města Prahy, posléze pracoval i ve Státní regulační komisi. Hojně publikoval v revui Stavba, kde propagoval koncepci monofunkčních městských částí a upozorňoval na důležitost dopravní infrastruktury. Kromě Domu služby Baťa, patří mezi jeho nejvýznamnější realizace sousední obchodní dům A. Lindta, postavený mezi léty 1925-7 a v blízkosti stojící obchodní dům Stýblo (později palác Alfa) čp. 785, který byl dokončen v roce 1929 (ve spolupráci s J. Jarolímem).⁸² Mezi léty 1927 a 1929 byla postavena podle Kyselova návrhu obchodní a kancelářská budova pojišťovny Praha (později Dětský dům) v ulici Na příkopě.⁸³

Z výše uvedeného je zřejmé, že byl Ludvík Kysela autorem čtyř paláců, které výrazně proměnily oblast dolní části Václavského náměstí a jejichž realizace se vzájemně prolínaly.

---

⁸² P. VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 356.

⁸³ Ibidem.

3.2 Žižkov – ulice Husitská čp. 109/66

3.2.1 Historie čtvrti a starší zástavba

Na území dnešního Žižkova se od dob Karla IV. rozprostíraly vinice. [26] V průběhu třicetileté války byly švédskými vojsky silně poničeny a již nebyly v plném rozsahu obnoveny. Po roce 1648 byly částečně na jejich místě vybudovány zahrady a pole. V roce 1848 v tehdejší obci Hory Viničné, která se nacházela částečně na území dnešního Žižkova, bylo evidováno jen 169 obyvatel a 68 usedlostí. O rok později došlo v oblasti bývalých vinic k ustanovení katastrální obce Vinohrady, od roku 1867 zvané Královské Vinohrady.⁸⁴ V roce 1875 byla obec rozdělena na dnešní Žižkov a Vinohrady. Velmi rychlý rozvoj Žižkova vedl v roce 1881 k povýšení na město, které tehdy čítalo již 19 549 obyvatel. K dvojnásobnému navýšení obyvatel došlo v roce 1890, což dokumentuje obrovské tempo, ve kterém se tato čtvrť vyvíjela. 1. ledna 1922 byl Žižkov připojen k Praze.⁸⁵

Ulice Husitská je dodnes jednou z hlavních komunikací Žižkova, která probíhá pod jihozápadním svahem vrchu Vítkova. Již na plánech z roku 1840 je jako jedna z mála žižkovských ulic patrná. Jednalo se o velmi důležitou cestu, která vedla do Kutné Hory, a proto byla až do roku 1872 nazývána Horskou. Z těchto míst bylo možné se k pražským hradbám přiblížit z vyvýšených pozic, a proto všichni majitelé budov do 1 kilometru od pražských hradeb museli podepsat demoliční revers, což do 70. let 19. století komplikovalo rozvoj zástavby.⁸⁶ V době vzniku Domu služby se ulice jmenovala Husova a od roku 1947 se začal používat dnešní název Husitská.⁸⁷ Protože se jednalo o jednu z hlavních tříd Žižkova, začala se zde postupně starší nižší zástavba nahrazovat čtyřpatrovými činžovnými domy. Po stranách Baťovy novostavby se však až do současnosti dochovala pravděpodobně původní zástavba dvoupatrových domů.

Dům služby na Žižkově byl postaven jako druhý obchodní dům firmy Baťa v Praze. Pro novostavbu byla vybrána v roce 1930 nepravidelná parcela mezi ulicemi Husova a Dalimilova⁸⁸ nacházející se jižně od vrchu Vítkova, na které stálo několik

---

⁸⁴ E. HORNÍČKOVÁ: Praha 3 křížem krážem, Praha 2008, 10-20.

⁸⁵ J. HRŮZA: Město Praha, Praha 1989, 207-210.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ M.LAŠŤOVSKA et al.: Pražský uličník (kol. autorů), encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství, Praha 1998, 226.

⁸⁸ Ke koupi došlo pravděpodobně v červnu roku 1930. Firma Baťa získala pozemek i se zástavbou od pí. Houbové, choti vrchního mag. rady za 1 milion Kč. viz SOKA, Zlín Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev. č. 104, Volné slovo, Praha 28.6.1930.

starších objektů, pocházejících pravděpodobně z 2. poloviny 19. století. Nejvýraznějším prvkem celé zástavby pozemku byl dvoupatrový podsklepený dům se sedlovou střechou, který spoluvytvářel uliční frontu Husovy ulice. [27] Byl postaven na lichoběžníkovém půdorysu, šířka průčelí činila 15,2 m. a hloubka zastavění 11,2 m. Fasáda domu byla členěna v úrovni 2. patra 7 okenními osami, z nich tři středové byly od sebe více vzdáleny než dvojice oken po stranách. Zajímavým prvkem dvorní fasády byl centrální polygonální arkýř, který byl s určitostí přístupný z 2. patra.⁸⁹ Vcházelo se na něj ze schodiště, které bylo umístěné téměř ve středu domu při dvorní fasádě. Dochovaný půdorys 2. patra zachycuje celkem tři bytové jednotky: dvě tvořené pokojem a oddělenou kuchyní a jednu složenou ze dvou pokojů a kuchyně. Všechny byty byly přístupné ze společného schodiště. Kromě zmíněného domu se na poměrně rozsáhlém pozemku nacházely ještě další, blíže nespecifikované stavby.⁹⁰

3.2.2 Vývoj stavby až do současnosti

Veškerá starší zástavba byla na konci roku 1930 firmou Baťa zbourána, aby vznikla parcela pro Dům služby.⁹¹ Nejstarší plány na novostavbu jsou datované do října roku 1930. Schváleny byly však mírně pozměněné návrhy až z května 1931.⁹² Představují čtyřpatrovou budovu se železobetonovým skeletem vyplňující uliční frontu do Husovy ulice, navrženou na místě staršího domu, tedy na lichoběžníkovém půdorysu. Avšak oproti původní zástavbě je plánovaná novostavba o několik metrů hlubší. Ve sklepech se nacházely sklady a manipulační prostory. V úrovni prodejního přízemí byl dům prodloužen o dvorní přístavbu hlubokou 5,5 metru.⁹³ V 1. patře byla zbudována jídelna pro personál, rychlosprávkárna a pedikúra, nad přízemní přístavbou se rozkládala terasa. Ve druhém až čtvrtém patře se nacházely byty pro zaměstnance obchodního domu. Střecha domu je plochá. Přízemí a 1. patro byly spojeny jednoramenným schodištěm při západní štítové zdi, v ostatních patrech vertikální komunikaci zajišťovalo schodiště dvouramenné. Do domu bylo možno vejít dvěma vchody. První, hlavní vstup se nacházel při ulici Husova, ve středu fasády. Druhý, dvorní vstup sloužil pro

---

⁸⁹ Půdorys přízemí a 1. patra není ve stavebním archivu MČ Praha 3 dochován.

⁹⁰ Stavební archiv MČ Praha 3.

⁹¹ 9.12.1930 je magistrátem povoleno zboření stávajících staveb a již 30.12. 1930 je magistrátu oznámeno, že firma Ing. Fanta a spol. podnikatelství staveb v Praze II. bourání provádí viz Stavební archiv MČ Praha 3.

⁹² Ke schválení změn došlo 21.8. 1931 a povolena k užívání byla stavba až v lednu 1933.

⁹³ Přístavba měla být používána jako prádelna.

zaměstnance firmy Baťa, kteří museli přicházet ze strany Dalimilovy ulice a projít zahradou, která se nacházela za domem. Mezi oběma ulicemi je poměrně výrazný výškový rozdíl. Dalimilova je dodnes umístěna výše než tomu je u ulice Husitské, a proto bylo nutné překonat rozdíl dvěma schodišti.⁹⁴

Průčelní fasáda byla celoskleněná, široká průběžná okna v kovových rámech se nacházela téměř po celé délce průčelí. Jednotlivá patra byla oddělena opaxitovými pásy. Přízemí bylo zaskleno výkladci v úrovni uliční čáry s vchodem ve střední části. 1. až 3. patro bylo na fasádě zdůrazněno plochým arkýřem.⁹⁵ Na čelní fasádě se kromě reklamních nápisů, které byly umístěny na opaxitových částech, nacházely i dva nápisy Baťa, nad vchodem a na střeše Domu služby.⁹⁶ [28,30] Dvorní fasáda byla hladká a najdeme v ní okenní otvory různých tvarů a velikostí. Přízemí vystupuje z těla stavby přístavbou, která je členěna čtyřmi nízkými obdélnými okny. Pod oknem úplně vlevo se nachází zaměstnanecký vstup do domu. V úrovni 1. patra se kromě nestejně velkých oken nalézají i dveře na terasu. Po levé straně domu se táhnou tři prosklená pole nad sebou, která osvětlují schodiště.⁹⁷ Za domem se rozkládal vybetonovaný dvorek, z něhož vedl chodník přes zahradu až k ulici Dalimilově. Starší budovy, které stály na celém pozemku, byly zbourány a volné plochy byly využity jako zahrada.⁹⁸ Autorství návrhu tohoto obchodního domu se přisuzuje Miroslavu Drofovi.⁹⁹

K výraznějším přestavbám, které se dotkly i exteriéru budovy, bylo přikročeno již záhy po dokončení domu v září roku 1931. Nejdříve došlo v roce 1935 k rozšíření přízemní dvorní přístavby o další dvě pole široká 5,5 m.¹⁰⁰ Zároveň bylo instalováno neonové osvětlení, které obíhalo hlavní fasádu domu.¹⁰¹ O tři roky později byl upraven hlavní vchod do přízemní prodejny z ulice Husovy. Vstup se zasunul dovnitř prodejny a výklady vytvořily nálevku. Ve volném prostoru zůstaly odhaleny dva podpůrné válcovité sloupy. [29]

---

⁹⁴ Stavební archiv MČ Praha 3.

⁹⁵ Arkýřový výklenek nebyl zprvu povolen magistrátem, k jeho schválení došlo až posléze 21.1.1931. Za arkýř musela být zaplácena náhrada 2150 Kč.

⁹⁶ Na střeše se jednalo o nápis s neonovou trubicí.

⁹⁷ Na dochovaných plánech je zaznačeno, z jakého typu skla se mají jednotlivé okna vyrobit. Na průčelní fasádě to mělo být v přízemí a 1. patře zrcadlové sklo, ve 2. a 3. patře polozrcadlové sklo a ve 4. patře sklo strojové. Na dvorní fasádě bylo použito pouze strojového skla, jen v okolí zaměstnaneckého vchodu se vyskytovalo polozrcadlové sklo.

⁹⁸ Stavební archiv MČ Praha 3.

⁹⁹ L. HORŇÁKOVÁ: Miroslav Drofa: architektonické dílo, in: Prostor Zlín 4, 1997, 20-2.

¹⁰⁰ Prostory schváleny jako provizorium určené pouze k prodeji.

¹⁰¹ V podmínkách je uvedeno, že reklamní osvětlení nesmí být červené a nesmí blikat.

V průběhu roku 1957 pak nastala zásadní přestavba bývalého baťovského obchodního domu, ve kterém se stále v přízemí nacházela prodejna obuvi a horní patra byla upravena na městské byty.¹⁰² Došlo k výměně průčelních oken v kovových rámech za okna v rámech dřevěných.¹⁰³ Celá skleněná fasáda musela být snesena, částečně nově vyzděna a osazena 4 osami zdvojených oken. Arkýř byl v úrovni celého 1. patra ubourán. V plánech byl navržen jen přes první a druhé patro. Avšak realizován byl arkýř přes patra tři od druhého po čtvrté.¹⁰⁴ Tato přestavba není z dochované dokumentace nijak zdůvodněná, podle podobné situace u domu v Nuslích se dá usuzovat, že důvodem mohl být špatný technický stav fasády. Z dalších významných zásahů stojí za zmínku výměna hlavního portálu v roce 1989 a zcela recentní úprava z roku 2006, kdy byl vybudován vstup do bytů v horních patrech i z ulice Husitské, a sice při západní štítové zdi. V roce 2009 byly přízemí a suterén přizpůsobeny potřebám kasina. [31,32]

Dům služby na Žižkově byl dokončen jako druhý v Praze, avšak začal se projektovat prakticky současně s novostavbou v Nuslích. Jejich architektonické členění bylo velmi blízké. Fasáda byla složena s širokých okenních pásů, které byly odděleny opaxitem. Podle dobového tisku měla být stavba na Žižkově menší verzí obchodního domu na Václavském náměstí.¹⁰⁵ Základní podoba byla opravdu převzata od prvního Domu služby v Praze. Vzhledem k okolí však bylo přistoupeno ke snížení stavby. Zároveň byly okenní pásy pročleněny kovovými rámy na menší pole. V tisku byla velebena též skutečnost, že již žižkovští nemusí vážit dlouhou cestu na Václavské náměstí.¹⁰⁶

Uliční fasáda žižkovského domu byla celoskleněná, což se při podrobnějším rozboru obchodních domů jeví jako neobvyklé. Nuselský a žižkovský dům tvořily velmi blízkou dvojici, pro kterou lze poměrně obtížně hledat mezi dalšími Domy služby analogie. Nejvíce se podle dostupných materiálů podobal dům v Teplicích a v Košicích (1931)¹⁰⁷ [33], též s celoprosklenou fasádou. Podobný na první pohled byl i dům v Roudnici a v Šumperku (1931), ty však mají prostor mezi okny již vyzděn. Stejně jako obchodní dům v Kolíně (1931), který navíc již postrádal arkýř.

---

¹⁰² V této době již byl vlastníkem prodejny Jas n.p.

¹⁰³ K této úpravě se dochoval jen jeden dokument ve stavebním archivu MČ Praha 3 a několik návrhu a plánů nové fasády.

¹⁰⁴ Z dochované dokumentace není zřejmé, kdy ke změně došlo.

¹⁰⁵ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev. č. 104, Vinohradské listy, Praha 16.1.1932.

¹⁰⁶ SOKA Zlín, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev. č. 104, Volné slovo, Praha 12.9.1931.

¹⁰⁷ ŠLAPETA (pozn. 13).

3.2.3 Miroslav Drofa (1908-1984)

Miroslav Drofa se narodil ve Všehrdech u Plzně. Po dokončení Vyšší stavební průmyslové školy v Plzni, byl v roce 1928 přijat do stavebního oddělení firmy Baťa jako asistent a kreslič. Koncem téhož roku získal pozici kresliče a rozpočtáře na projektech Domů služby a továrních staveb. Od roku 1933 se již objevuje jako samostatný projektant baťovské architektury v tehdejším Československu i v zahraničí.¹⁰⁸ Mezi léty 1940-1942 vedl návrhové oddělení ve Zruči nad Sázavou, které projektovalo novou továrnu a sídliště. Poté se vrátil do Zlína a na rozdíl od jiných významných baťovských architektů v něm i setrval. Od roku 1945 pracoval ve Stavosvitu a v Centroprojektu Gottwaldov.¹⁰⁹ Architektonické dílo Miroslava Drofy je velmi pestré, od továrních budov přes divadlo, kino až po obchodní domy. Po druhé světové válce se věnoval kolektivnímu bydlení ve Zlíně (navrhl deskové osmietážové chodbové domy v roce 1946 a bodové věžové domy o rok později). Snažil se o udržení kontinuity s baťovskou architekturou, zejména v technologii a používaných materiálech.¹¹⁰ Od 70. let aplikoval zlínské standardizované jednotky na halové a etážové budovy.

---

¹⁰⁸ HORŇÁKOVÁ (pozn. 98).

¹⁰⁹ Z. MALÝ, A. MALÁ (ed.): Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-2000, Ostrava 1998, 107.

¹¹⁰ HORŇÁKOVÁ (pozn. 1), 259.

3.3 Nusle - Nuselská čp. 113/17

3.3.1 Historie čtvrti a starší zástavba

Obec Nusle má velmi dlouhou historii. První zmínky se datují již k roku 1088. Jednalo se hlavně o zemědělskou oblast plnou vinic, které byly za třicetileté války poničeny. Na místě dnešního náměstí Bří. Synků byl postaven v 17. století barokní zámek. Na konci 18. století došlo k obnově vinic i k dalšímu zakládání sadů tehdejším majitelem Jakubem Wimmerem. V roce 1853 byla k Nuslím připojena obec Pankrác a ve stejné době začal velký stavební a populační růst obce, která se v roce 1898 stala městem.¹¹¹ [34] Podle regulačního plánu byla nová zástavba třípatrová a nahrazovala převážně přízemní či jednopatrové domy.¹¹² [36] Od nově zbudovaného náměstí Bří. Synků vedla ulice Táborská již v polovině 19. století směrem na jih k městu Tábor.¹¹³ Na rohu dnešní Táborské a Nuselské byl postaven zájezdní hostinec čp. 64, který se dochoval do současnosti.

Dnešní Nuselská ulice vznikla okolo roku 1910 a v průběhu 20. století byla nazývána Havlíčkova, Táborská či Leninova.¹¹⁴ V blízkosti náměstí a historické ulice Táborské se stala důležitou komunikací spojující Nusle a Michli. Její architektonická zástavba je dosti různorodá. V části, ve které byl postaven obchodní dům Baťa, se dochovala jak původní přízemní zástavba, tak budovy vzniklé ve 30. letech či panelové stavby z 2. poloviny 20. století.

Na místě Baťovy nové stavby se původně nacházel starší jednopatrový dům se sedlovou střechou. [35] Hlavní vchod byl umístěn doprostřed uličního průčelí a procházelo se jím na schodiště rozprostírající se ve středu dvorní fasády. Po stranách vchodu a schodiště se rozkládaly místnosti čtyř krámů, sklady a dílna, které k nim náležely. V 1. patře se ze společné chodby vcházelo do čtyř bytů skládajících se z pokoje a kuchyně.¹¹⁵ Z dispozičního řešení i z fotografií je zřejmé, že v domě původně nebyla prodejna Baťa, ta se nacházela nedaleko, v dnešní Táborské ulici.¹¹⁶ Z dochované dokumentace je členění uličního průčelí nejasné. Úsek parteru byl výrazně upraven jednotlivými krámovými výkladci. V prostoru 1. patra se nachází 7 okenních

---

¹¹¹ Pozn. 87.

¹¹² P. AUGUSTA: Kniha o Praze 4, Praha 1996, 19-22

¹¹³ Ibidem.

¹¹⁴ Pozn. 87.

¹¹⁵ Stavební archiv MČ Praha 4.

¹¹⁶ Ibidem.

os, dvojice oken po stranách byly umístěny blíže k sobě než trojice ve středu stavby. Zároveň tvořily mělké rizality, zdůrazněné po stranách pilastry. Dům byl postaven na lichoběžníkové parcele, v hloubce 8,9 m. Za budovou se rozprostíral dvorek a zahrada.¹¹⁷ 23. 9. 1930 došlo k posouzení domu magistrátní komisí. Ta ho popsala jako velmi starý¹¹⁸ a stavebně a hygienicky nevhodný, rušící vzhled ulice. Demolice domu byla proto schválena 5. 10. 1930. Dodatečně byla povolena i plochá střecha, která zprvu byla označena za nevhodnou a nevyhovující okolní zástavbě.

3.3.2 Vývoj stavby až do současnosti

S demolicí a následnou novostavbou bylo započato až v září 1931 [37] a na konci února 1932 bylo povoleno užívání a obývání Domu služby. Avšak k přidělení čísla popisného došlo až v roce 1937. Objekt byl postaven v pozmeněném stavu, který se v některých bodech odchyloval od původních plánů schválených v srpnu 1930. Třípatrová obdélná stavba na železobetonové konstrukci téměř vyplnila lichoběžníkový pozemek. V přízemí s dvorním přístavkem dosahovala hloubky 18 metrů. Jen částečně byla podsklepena při dnešní Nuselské ulici. Přízemí bylo tvořeno jedním otevřeným prodejním prostorem, který členily tři dvojice válcovitých sloupů v pravidelném rozestupu, které byly součástí železobetonové konstrukce. Hlavní vstup do prodejny byl umístěn ve středu parteru, vchod zaměstnanecký poté u severozápadní štítové zdi. Za tímto služebním průchodem se nacházelo jednoramenné schodiště do 1. patra i vstup na dvůr. Oproti původním plánům bylo tedy schodiště přemístěno z prostoru jihovýchodní štítové zdi na opačnou stranu. [38] V 1. patře došlo také k zásadním změnám. Místo plánované ložnice žen byla nakonec v prostoru u schodiště zařízena správkárna a pedikúra, v druhé části patra poté třípokoje byt. Ve 2. patře byly dva dvoupokojové byty zmenšeny, aby zde mohla být zřízena ložnice pro personál. V posledním patře se nacházela ložnice mužů a dva dvoupokojové byty.¹¹⁹

Parter uliční fasády byl celý prosklený zrcadlovým sklem. Všechna tři patra byla tvořena pásovým oknem, původně byla navržena pro 1. a 2. patro méně členěná okna a pro poslední patro o polovinu užší, avšak nakonec byly všechny tři pásy oken zhotoveny

---

¹¹⁷ Stavební archiv MČ Praha 4.

¹¹⁸ Dům byl pravděpodobně postaven v průběhu 19. století.

¹¹⁹ Stavební archiv MČ Praha 4.

stejně, z drobnějších čtvercových oken, která byla vyplněna polozrcadlovým sklem.¹²⁰ Z průčelí vystupoval 0,3 m do ulice arkýř široký 15,8 metru. Rozkládal se v úrovni 1. a 2. patra. Prostory mezi pásovými okny byly tvořeny miropakem (neprůhledným sklem) či sklem opálovým. Nad vchodem se nacházel nápis Baťa.¹²¹ Dvorní fasáda od 1. patra byla pětiosá, tvořená různě velkými a tvarovanými okny. Schodiště při severozápadní štítové zdi bylo z dvorní strany osvětlováno průběžným vertikálním proskleným pásem. Ve středu byly tři okenní osy tvořeny dvoudílnými okny a poslední osa při domu čp. 112 byla tvořena okny čtyřdílnými. V 1. patře bylo možno z bytu vyjít na terasu, která se rozprostírala nad přízemním přístavkem. Jak bylo popsáno v úvodu, autor návrhu není znám a v dochované dokumentaci se objevuje jen jméno Arnošt Sehnal. Ten se však jako vedoucí Zlínské stavební a.s. podílel na většině staveb.

V dobovém tisku je nazýván Dům služby v Nuslích, ale i na Žižkově, miniaturou obchodního domu na Václavském náměstí, pojatou zjednodušeně, avšak nabízející veškeré služby, stejně jako centrální prodejna. Kromě stejného období, ve kterém obě stavby vznikly, je spojuje i velmi podobné vnější členění fasády i prostředí, do kterého byly zasazeny.

V roce 1935 došlo ke zrušení správkárny v 1. patře a rozšíření pedikúry. Zároveň byla ložnice personálu ve 2. patře změněna na sklad. V průběhu druhé světové války došlo k vybudování správkárny punčoch a obuvi, jak tomu bylo u většiny obchodních domů. K nejzásadnější přestavbě došlo na konci 50. let. Už od roku 1954 bylo průběžně konstatováno, že prosklená fasáda do ulice je ve velmi špatném stavu. V roce 1960 bylo přistoupeno ke snesení zavěšené prosklené fasády hlavně z bezpečnostních důvodů. Z dochované dokumentace vyplývá, že hrozilo riziko uvolnění skel a jejich pád na chodník.¹²² Po snesení průčelí byly vyzděny chybějící parapety a meziokenní prostory a do otvorů zabudovány čtyři osy čtyřdílných dřevěných oken. Arkýř byl ponechán jen v úrovni 2. patra. V roce 1970 došlo k zastřešení většiny trojúhelníkového dvora a byly zde vybudovány sklady prodejny Obuv Praha. Na počátku 90. let bylo upraveno přízemí a vstup do prodejny.¹²³ [39]

Jak již bylo popsáno výše, obchodní dům služby v Nuslích tvořil jakousi dvojici s Domem služby na Žižkově. Proto také platí skutečnost, že tento typ domu nebyl

---

¹²⁰ Stavební archiv MČ Praha 4.

¹²¹ Ibidem.

¹²² Ibidem.

¹²³ Ibidem.

obvyklý a v souboru baťovských staveb, lze najít paralelu snad pouze v Teplicích 4i v Roudnici nad Labem.¹²⁴ [40]

3.3.3 Arnošt Sehnal (1894 – údaj neznámý)

Stavitel Sehnal vystudoval Vyšší státní průmyslovou školu stavitelskou v Brně a získal vysvědčení stavebního inženýra. Mezi léty 1913-1920 absolvoval povinnou vojenskou službu. Poslední dva roky služby docházel na mimořádné studium na Vysoké škole technické. Roku 1919 složil stavitelské zkoušky. Mezi léty 1920 a 1924 pracoval pro soukromou firmu Asfalton a poté krátce pro státní správu jako smluvní stavitel.¹²⁵ Od června 1924 byl přijat do služeb firmy Baťa a stal se vedoucím stavebního oddělení.¹²⁶ Ve firmě působil s jistotou po dvacet let. Během této doby se spolupodílel na velkém množství firemních návrhů, od rodinných domů, továrních budov až po Domy služby, v některých případech i jako projektant. V roce 1939 přesídlil do Prahy a pracoval ve službách tehdejšího ministra veřejných prací Dominika Čipery. Od roku 1940 však opět působil ve Zlíně, kde vedl stavební projekční skupinu Baťových závodů.¹²⁷

---

¹²⁴ Z hlediska zaměření bakalářské práce nebyly prostudovány všechny obchodní domy Baťa.

¹²⁵ SOKA, Baťa II/2 - Osobní archiv, iv. č. 14, ev. č. 1023, Osobní složka Arnošta Sehnala

¹²⁶ HORŇÁKOVÁ (pozn. 1), 261-2.

¹²⁷ Ibidem.

3.4 Vysočany – Sokolovská čp. 608/312

3.4.1 Historie čtvrti a starší zástavba

První zmínka o Vysočanech pochází z 1. poloviny 13. století. Nejstarší tvrze z konce 15. století jsou doloženy v místech, kde přes potok Rokytku přechází dnešní ulice Freyova, tedy nedaleko pozdější Bařovy novostavby. Stabilní katastr ukazuje Vysočany ještě jako malou vesnici, přestože již v roce 1835 zde byl postaven cukrovar, který předznamenal pozdější rozmach průmyslové výstavby. Průmysl podpořila i skutečnost, že na začátku 70. let 19. století bylo zbudováno železniční nádraží na sever od starých Vysočan. Postupně docházelo k přemístění průmyslových podniků z celé Prahy do Vysočan kvůli převážně západnímu proudění vzduchu nad Prahou. V roce 1902 byla obec povýšena na město.¹²⁸ [41]

Dnešní ulice Sokolovská, vedoucí od Poříčí na jihozápadě k vysočanské radnici na severovýchodě, byla založena poté, co byla vystavěna nová Poříčská brána, a fungovala jako hlavní karlínská komunikace. Roku 1845 k ní byla připojena libeňská a roku 1900 vysočanská část, která se do té doby nazývala Liberecká. Mezi léty 1841 a 1948 nesla název Královská třída na paměť korunovačního průvodu Ferdinanda Dobrotivého, který začínal před Invalidovnou.¹²⁹ V roce 1912 byla na Sokolovské ulici postavena budova vysočanské radnice, avšak zůstala nedokončena. Okolní zástavba starých Vysočan byla v té době tvořena spíše přízemními či jednopatrovými domy.¹³⁰ Nakonec i plánovaný blok činžovních domů pod radnicí, jehož součástí byl i Dům služby Bařa, zůstal nedokončen. K zániku původní zástavby v těchto místech došlo až ve 2. polovině 20. století. Na konci 80. let byly demolovány domy až k Sokolovské ulici kvůli asanaci prostoru před nádražím Praha-Vysočany.¹³¹ Uvolněné prostory byly poté zastavěny recentními objekty a z původní zástavby zbylo jen torzo.

Dům čp. 608 byl tedy postaven při dnešní Sokolovské jako součást nově vznikající zástavby, které ustupovaly starší, převážně přízemní budovy. I když byl obchodní dům Bařa navržen jako řadový, k dokončení bloku už nikdy nedošlo. [42] Ve stavebním archivu Prahy 9 se nedochoval žádný dokument, který by firmě Bařa

---

¹²⁸ D. BRONCOVÁ: Kniha o Praze 9, Praha 1997, 11-15.

¹²⁹ Pozn. 87, 199-200.

¹³⁰ Pozn. 128.

¹³¹ K. BEČKOVÁ: Zmizelá Praha, Dodatky II. – historická předměstí a okraje města – pravý břeh Vltavy, Praha 2003, nepag.

povoloval demolici staršího objektu na tomto místě, proto lze předpokládat, že volná parcela pro stavbu již byla připravena dříve.

3.4.2 Vývoj stavby až do současnosti

První plány od architekta Vladimíra Karfíka k zastavění tohoto pozemku vznikly již v červnu 1931 a na základě této dokumentace firma Baťa získala stavební povolení 10. 6. 1931. Od podzimu téhož roku bylo se stavbou započato. 4. 5. 1932 bylo stavebním úřadem zjištěno, že byl zbudován železobetonový skelet, ale již delší dobu se ve stavbě nepokračuje. [43] Bylo přikázáno, aby se do 8 dnů opět začalo stavět. 4. 10. 1932 bylo povoleno užívání a obývání domu.¹³² Oproti původnímu projektu byly provedeny některé změny. Vznikl řadový pětipatrový dům s posledním ustupujícím podlažím na železobetonové konstrukci. V přízemí se nacházely prodejní prostory, v ostatních patrech poté zaměstnanecké pokoje a byty. V suterénu kromě původně navrhovaných sklepů pro obyvatele domu byla zřízena i rychlosprávkárna.¹³³ Přízemí sloužilo prodejně obuvi, v zadní části s pedikúrou a původně i správárnou, která byla přemístěna do suterénu. Do prodejny se vcházelo centrálními dveřmi. V prostoru za zaměstnaneckým vstupem, který se nacházel při volné štítové zdi, byla umístěna chodba vedoucí ke středovému schodišti při dvorním průčelí. V jihovýchodním rohu přízemí se rozprostíral byt správce domu, rozdělený na pokoj, kuchyni a koupelnu. Po straně schodiště byla vystavěna výtahová šachta. [45] Výtah však nakonec nebyl zbudován, a tak byl tento prostor ve všech podlažích přeměněn na komoru.¹³⁴ V ostatních patrech byly zřízeny byty různých velikostí, od třípokojového s kuchyní, koupelnou a místností pro služku, až po pokoje pro svobodné zaměstnance. Na dvouramenné schodiště umístěné uprostřed dvorní fasády v jednotlivých podlažích navazovala chodba, ze které byly byty přístupné. V ustoupeném 5. patře byly zřízeny terasy jak do tehdejší Královské třídy, tak do prostoru dvoru. Nad posledním patrem byl proveden přístavek strojovny výtahu, který však nebyl zrealizován.¹³⁵

Uliční fasáda v úrovni přízemí byla opatřena prosklenými výkladci a dvěma vchody. Hlavní vstup do prodejny byl ve středu fasády mírně zahlouben,

---

¹³² Stavební archiv MČ Praha 9.

¹³³ Ta však byla magistrátem zakázána.

¹³⁴ Stavební archiv MČ Praha 9.

¹³⁵ Ibidem.

zaměstnanecký průchod se nacházel při volné štítové zdi též mírně zasunutý. Sokl byl obložen umělým kamenem. Prostor nad proskleným přízemím byl pravděpodobně vyplněn opaxitovým pásem, na němž byl ve středu nápis Baťa. Průčelí nad parterem bylo pětiosé, prostřední tři okenní osy byly tvořeny většími čtyřdílnými okny, dvě osy krajní menšími okny trojdílnými. Krajní okenní osy se nachází v mělkých rizalitech. V plánech je zřejmé rozdílné barevné a snad i plastické řešení horizontálních meziokenních prostor mezi rizality. Toto řešení se však dodnes nedochovalo a z dobových fotografií ho nelze s jistotou rekonstruovat. V 5. ustupujícím patře došlo k redukci velikosti oken, ta však již nejsou pro běžného diváka patrná. [44]

Dvorní fasáda byla též v průběhu roku 1931 a 1932 pozměněna. Okna na sedmiosém průčelí byla zjednodušena a v některých případech zmenšena. Ve střední části okna osvětlovala schodiště, v úrovni mezi přízemím a 1. patrem byl zbudován obdélný arkýř, aby došlo ke zvětšení prostoru podesty schodiště. Průchod na dvůr byl navržen v prostoru pod arkýřem, mezi suterénem a přízemím, uprostřed fasády. Od konce arkýře se schodišťová osa mírně zahlubuje a zároveň převyšuje parapet 5. patra a vystupuje z něj. Sám autor vzpomíná na návrh tohoto domu takto: „*Půdorys byl velmi avantgardní, ukazovali ho starýmu Gočárovi a on s tím byl velmi spokojený. Tu fasádu jsem ale trochu zanedbal.*“¹³⁶

V roce 1935 bylo povoleno, aby dala firma Baťa orámovat stavbu neonovou trubicí modré barvy. V průběhu 2. světové války, podobně jako u ostatních obchodních domů, i zde byla zřízena správkárna a na dvoře kolna na gumové odpady (pneumatiky).¹³⁷ Interiér i exteriér přízemí byl v průběhu 80. a 90. let výrazně přestavován, podle nároků konkrétní prodejny, která v domě sídlila. Ve výsledku došlo k rozdělení prodejní plochy na dva obchody a zřízení dalšího vchodu poblíž průchodu do horních pater. V roce 1999 byla provedena oprava fasády, oken i teras. Barva průčelí byla zvolena lila, průčelní rizality a dvorní schodišťová část fasády byly zvýrazněny tmavším odstínem téže barvy.¹³⁸ [46]

Při srovnání s dalšími obchodními domy Baťa docházíme opět spíše k průměrné stavbě, která příliš nevybočuje. Z hlediska vnitřního vybavení je neobvyklý byt správce ve dvorní části přízemí, které tak nebylo rezervováno jen pro prodejní účely. Výraznou, téměř hlavní roli zde ostatně hrálo bydlení, kterému bylo věnováno všech pět horních

---

¹³⁶ LUKEŠ (pozn. 50), 304-5.

¹³⁷ Stavební archiv MČ Praha 9.

¹³⁸ Ibidem.

pater. Obdobně jako v případě domu v Libni i zde nebyla dokončena plánovaná zástavba bloku, a proto zůstala odhalená východní štítová zeď.

3.5 Staré Město pražské - Celetná ulice čp. 596/15

3.5.1 Historie čtvrti a starší zástavba

Už od dob Václava IV. byla Celetná ulice součástí Královské cesty, která vedla z Králova dvora při dnešní Prašné bráně na Pražský hrad a sloužila ke korunovačním průvodům.¹³⁹ [47] Přestože se nacházíme v samém centru Prahy a většina staveb má velmi dlouhou historii sahající až ke středověku, nevstupovala firma Baťa do tohoto prostředí s novodobou architekturou jako první. Již v roce 1867 vznikla v Celetné ulici novostavba domu U Tří mečů (čp. 554). Stavebníkem byl August Goldschmidt, tentýž, který nechal vystavět i obchodní dům U Města Paříže, který stával na místě Baťovy stavby. Mezi léty 1883-1884 vznikla neorenesanční stavba čp. 600, dům U Zlatého hřebene, na rohu Celetné a Štupartské, která nahradila původně dva domy, jež výrazně zužovaly prostor Celetné. Podle návrhu Friedricha Ohmanna byl v roce 1897 realizován dům U České orlice (čp. 567) ve stylu eklektismu. Nelze též opomenout kubistický dům U Černé Matky Boží (čp. 569), který v roce 1912 projektoval architekt Josef Gočár na rohu mezi Celetnou ulicí a Ovocným trhem. Posledním výrazným prvkem pocházejícím z 20. století v Celetné ulici je dům čp. 988 postavený mezi léty 1936-1938. Jednalo se o funkcionalistickou obchodní a obytnou budovu italských pojišťoven Assicurazioni Generali a Moldavia Generali. Návrh domu vytvořili architekti Bohumír Kozák a Antonín Černý.¹⁴⁰

Od počátku 15. století se vyskytují zprávy o domě, který stával na místě Baťovy stavby, na obdélné parcele mezi ulicemi Celetnou a Štupartskou. Od roku 1638 byl již znám pod názvem U Svaté Kateřiny. Z roku 1725 se dochoval popis stavby. Jednalo se o dvoupatrovou stavbu, do Štupartské ulice dobře z kamene vystavěnou, avšak do Celetné částečně v havarijním stavu. Uprostřed budovy se v té době ještě nacházely tři nedostavěné pokoje.¹⁴¹ Na Wernerově rytině z roku 1740 je zřetelná dvoupatrová fasáda do Celetné ulice, níže rozeznáme čtyři okenní osy. V přízemí se kromě dvou obdélných oken nacházelo i širší okno půlkruhové a zaklenutý vchod. Prostřední část 1. patra zdobila socha sv. Kateřiny. Na Langweilově modelu je možno si dotýčný objekt prohlédnout ještě před jeho zásadní přestavbou. Na průčelí do Celetné ulice můžeme

---

¹³⁹ A. EDERER: Ulice a uličky Starého Města pražského, Praha 2006, 21-22. M. LAŠŤOVKA/V. LEDVINKA a kol. : Pražský uličník, encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství A-N, Praha 1997, 107.

¹⁴⁰ P. ŠÁMAL/A. RYMAREV: Domy na Starém městě pražském IV., Praha 2011, 20-88.

¹⁴¹ M. PÍŠA/ M. MISAR: Stavebně-historický průzkum domu čp. 596 v Celetné ulici, Praha 2006, 25-6.

rozlišit 6 okenních os a v přízemí tři segmentové portály. Fasáda měla tmavě šedou barvu a zdobily ji bílé čabrakové motivy v okenních parapetech. Fasáda do ulice Štupartské byla také dvoupatrová a měla 7 os. Ve středu přízemí se nacházel vjezdový portál. V obdélném dvoře byla v 1. patře zbudována šindelem zastřešená pavlač.¹⁴² Mezi léty 1842-1850 byla část domu do Celetné ubourána a na jeho místě vznikla třípatrová novostavba. Počátkem 90. let 19. století byl název domu změněn na U Města Paříže a sídlil v něm známý obchodní dům specializující se na ozdobné zboží. [48,50] V tehdejší tisku bylo uváděno, že to byla první stavba s železnou konstrukcí v Praze a také jediný objekt v Celetné ulici, který nebyl v době výstavby Domu služeb Baťa památkově chráněn.¹⁴³ Dvoupatrová část domu do Štupartské i dvorní pavlač zůstaly zachovány.¹⁴⁴ [49]

3.5.2 Vývoj stavby až do současnosti

Dům čp. 596 byl pravděpodobně koupen firmou Baťa v roce 1929.¹⁴⁵ V domě U Města Paříže posléze zřizuje svoji prodejnu. Nejstarší plány na novostavbu obchodního domu vytvořil architekt Josef Gočár v roce 1933 ve spolupráci s baťovskou projekční kanceláří. Vzniklo několik variant. Zajímavostí například je, že v plánech z října 1933 se objevuje v přízemí do Štupartské ulice otevřené podloubí a tím pádem dovnitř obchodního domu posunutý vchod. Avšak 22. 3. 1934 bylo magistrátem povoleno loubí provizorně zastavět, ovšem s tím, že je výhledově plánováno zbudovat podloubí i u okolních domů a pro tento případ tedy musí být konstrukčně možné přízemí dodatečně otevřít.¹⁴⁶

Demolice všech starších objektů proběhla pravděpodobně v květnu 1934 a ihned se začalo stavět. Jediné co se zachovalo, jsou zasypané sklepy u Celetné ulice, které pocházejí z poloviny 19. století a náležely domu U Města Paříže. Goticko-renesanční klenuté sklepy, které se nacházely u Štupartské, byly zničeny. Do konce září byla stavba

---

¹⁴² PÍŠA/MISAŘ (pozn. 141)

¹⁴³ SOKA, Zlín Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 133, ev.č. 133, Express Praha 2.12.1938.

o tom, že to skutečně byl jediný památkově nechráněný objekt ve 30. letech se ovšem dá pochybovat.

¹⁴⁴ Pavlače se nacházely ve všech patrech, i ve 3. patře na straně Celetné, které se spojovalo s podkrovím u ulice Štupartská.

¹⁴⁵ Z tohoto roku se dochovalo povolení stavebních úprav do Štupartské: zazdění dveřního otvoru a odstranění portálu se svinovací okenicí, prováděno firmou Dr. Ing. K. Skorkovský.

¹⁴⁶ Stavební archiv MČ Praha 1.

hotova. A již 14. 9. 1934 bylo povoleno užívat přízemí.¹⁴⁷ Do té doby fungovala provizorní prodejna zřízená na Ovocném trhu ve vzniklé proluce. [51]

Na lichoběžníkové parcele navrhl Josef Gočár železobetonovou konstrukci o třech polích.¹⁴⁸ Třípatrová stavba s ustoupeným podkrovím není zcela podsklepena. Suterénní prostory byly zbudovány jen v části u Štupartské. Přízemí bylo téměř celé otevřené, jen v části u ulice Štupartské se nacházelo schodiště a osobní výtah pro přepravu zákazníků a několik místností. [55,56] Od služebního vchodu ze Štupartské ulice vedlo ještě jedno schodiště určené výhradně pro personál. 1. patro s prodejními prostory není využito zcela, při severní straně se nachází světlík. Ve 2. patře již byly zbudovány směrem do ulice byty a pokoje pro zaměstnance a v úzkém spojovacím prostoru byly navrženy kanceláře. Nezastavěný prostor v tomto patře se ještě rozšířil a průchod mezi jednotlivými stranami byl zajištěn zaskleným koridorem. Poslední patro bylo zcela věnováno bydlení. Odstoupené podkroví sloužilo jako skladiště a koupelny a jeho dvě části již nebyly navzájem propojeny, na místo toho se vcházelo po samostatných schodištích jak do části při Celené, tak při Štupartské.¹⁴⁹

Hlavní průčelí do Celetné mělo původně v přízemí jen mělké prosklené výklady, zapuštěné přibližně 1 m do hloubky, a uprostřed prosklené dvoukřídlé dveře. Část spojující přízemí a 1. patro byla obložena bílým opaxitem. Nad parterem navrhl architekt dvě řady poměrně úzkých, vysokých francouzských oken.¹⁵⁰ Horizontálním prvkem je tyčové zábradlí, které okna v obou patrech spojuje. Ve 3. patře se nachází nízké pásové okno členěné na tři části. Fasáda do Štupartské je obdobná, ale okna jsou drobnější.¹⁵¹ Přízemí zde bylo uzavřeno až k regulační čáře a tři velké skleněné výklady vyplňují celý prostor přízemí. Hlavní vstup byl ve středu, avšak vstup pro personál při východní štítové stěně, u domu čp. 597. [53,54]

Výsledná podoba novostavby byla určitě omezena požadavky památkových úřadů. Oproti dosavadním pražským Domům služby není již fasáda celoskleněná s širokými okenními pásy, ale je pročleněná úzkými francouzskými okny, která lépe korespondují s převážně barokními domy v sousedství. Podle Rostislava Šváchy lze v této stavbě vysledovat obecnější trend funkcionalistické architektury druhé poloviny

---

¹⁴⁷ Stavební archiv MČ Praha 1.

¹⁴⁸ Pole měla typizované rozměry.

¹⁴⁹ Stavební archiv MČ Praha 1.

¹⁵⁰ R. ŠVÁCHA/V. JANDÁČEK: Obchodní Dům Baťa v Celetné ulici, návrh na prohlášení za kulturní památku, in: Věstník Klubu Za starou Prahu 2-3/2007.

¹⁵¹ P. VLČEK: Umělecké památky Prahy, Staré Město a Josefov, 1996, 398.

30. let, a sice ve větším zohlednění historického prostředí, do kterého byly stavby komponovány. To se projevilo například i u brněnských architektů Bohuslava Fuchse a Josefa Poláška.¹⁵²

V případě pražského domu se to netýká jen obou fasád, do Celené a Štupartské, ale i celé hmoty stavby a její velikosti, jež respektuje okolní zástavbu. Od 1. patra se v dvorní části domu objevuje světlík, a i tak svým velmi specifickým půdorysem se snaží novostavba připodobnit historické zástavbě.¹⁵³ Poměrně členitý objekt je zakončen několika typy střech. Uliční trakty mají střechu šikmou, připomínající mansardovou, do níž bylo vestavěno podkroví se třemi vikýři na obou stranách. Do Štupartské se také dodnes dochovala červená střešní krytina (pravděpodobně střešní tašky), což mělo dopomoci k lepšímu zapojení stavby do historického prostředí. Zajímavostí je však návrh průčelí publikovaný v časopise *Architektura ČSSR* v roce 1966, který dokládá, že i podoba fasády měla svůj vývoj. Tento pravděpodobně původní projekt Josefa Gočára ukazuje dům o jedno patro vyšší, snad dosahující úrovně domu U Města Paříže. [52]

V dobovém tisku se však objevovaly protichůdné názory na podobu novostavby. Vyskytly se hlasy, které upozorňovaly na památné okolí, které nesmí být zohyžděno moderní stavbou ze skla a betonu a to hlavně s odkazem na Týnský chrám, v jehož blízkosti taková stavba nesmí stát. Nikdo však tehdy nelitoval domu U Města Paříže, který byl zbourán, i největší kritici moderní architektury uznávali, že je tento dům nevhodný a měl by být nahrazen, avšak stavbou, která dobře zapadne do starobylé části Starého Města.¹⁵⁴ Na druhou stranu se však v tisku objevily články zastávající moderních staveb architekta Ladislava Žáka.¹⁵⁵ Ten však byl po odhalení fasády Bařova domu zklamán. Podle něj by se bývala nepřerušovaná skleněná plocha průčelí dobře propojila se sousedními barokními domy. Z výsledné podoby domu viní památkový úřad, který svými omezeními zabránil, aby vznikla skutečně moderní a kvalitní stavba.¹⁵⁶

Nicméně už v roce 1935 došlo k významnějším úpravám, které navrhl architekt Emil Ženatý.¹⁵⁷ Byl vybudován osobní výtah mezi schodišti a v celém 2. patře bylo přikročeno k vybourání příček a v části do Celetné ulice byla zřízena klubová místnost

---

¹⁵² ŠVÁCHA/JANDÁČEK (pozn. 150).

¹⁵³ O. DOSTÁL/E. KONEČNÁ: Česká architektura 20. století a historické prostředí II. 1920-1945, in: *Architektura ČSSR* 1966, roč. 25, 388.

¹⁵⁴ SOKA Zlín, Bařa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev.č. 104, *Nový deník*, Praha, 9. 11. 1933.

¹⁵⁵ Absolvent Gočárovovy školy na Akademii výtvarných umění v Praze.

¹⁵⁶ SOKA Zlín, Bařa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev. č. 104, fol. 320, *Magazín Družstevní práce* č. 5/1934.

¹⁵⁷ VLČEK (pozn. 151)

pro zaměstnance a ve Štupartské veřejný bufet a jídelna.¹⁵⁸ V úrovni 3. patra byly na dvorní straně vystavěny dva malířské ateliéry. Až 6. 9. 1937 bylo uděleno oficiální popisné číslo a stavba byla zkolaudována.

Velmi důležitou proměnou prošel hlavní vstup do prodejny z Celetné ulice. Podle plánu již z roku 1938 byl prohlouben a hlavní dveře posunuty zhruba o 5 metrů. [57] Otevřený prostor podpírala dvojice válcových sloupů o průměru 480 mm.¹⁵⁹ Výklady byly upraveny, aby obíhaly celý nálevkovitý prostor. Jako orámování markýzy a nápisu nad vchodem bylo povoleno užít neonových trubic.¹⁶⁰ V roce 1940 byla rozšířena správárna punčoch v 1. patře a byla zde zřízena i prádelna. Ve stejném roce došlo také k přemístění správárny obuvi z 1. patra do přízemí. V letech 1951 a 1960 byly upravovány prodejní prostory. V roce 1968 se objevily plány na rekonstrukci fasády do Štupartské ulice. Bylo navrženo vyměnit původní skleněné výklady a dveře a nahradit je, s tím, že by oboje dveře byly v krajních polích. Plánovala se i změna barevnosti průčelí, a sice na smaragdovou (sytě zelenou). V roce 1991 se uskutečnila rekonstrukce tehdejší prodejny Svit. Ta spočívala především v úpravě výkladů při Celetné ulici. Skla byla upevněna do výrazných dřevěných rámců a sloupy byly obloženy na nynější čtvercový půdorys. Ve stejné době došlo i k zastavění části přízemí. [58,59]

Obchodní dům Baťa v Celetné ulici zaujímá v celém souboru Domů služby zvláštní místo. Je výjimečný už jen tím, že ho navrhl Josef Gočár, významný český architekt, který vyprojektoval v roce 1912 slavný dům U Černé Matky Boží stojící nedaleko.¹⁶¹ Pro architektonickou podobu domu nelze najít v baťovské architektuře konkrétní analogie, protože byla upravena pro specifické prostředí Starého Města. Avšak staveb obchodních domů, které se musely vypořádat s historickou zástavbou lze nalézt po celém Československu několik. Například v Bratislavě musel Vladimír Karfík upravit projekt, který byl na Hurbánově náměstí poblíž Michalské věže a výrazně snížit jednu část budovy.¹⁶² Dalším příkladem výrazného zásahu do standardního rozvržení obchodního domu je i malý Dům služby ve Vrchlabí, kde bylo dokonce vybudováno podloubí. Znamějšimi zástupci jsou stavby v Jihlavě [60] či v Písku, které byly zakončeny sedlovými střechami pokrytými červenými taškami.

---

¹⁵⁸ Stavební archiv MČ Praha 1.

¹⁵⁹ Ibidem.

¹⁶⁰ Avšak červená barva byla zakázána.

¹⁶¹ Při novostavbě domu na Václavském náměstí jen spolupracoval s dalšími architekty.

¹⁶² KARFÍK (pozn.19), 97.

3.5.3 Josef Gočár (1880-1945)

Tento významný český architekt se narodil v Semíně u Přelouče. Vystudoval stavitelství na Vyšší státní průmyslové škole v Praze a ve studiích pokračoval mezi léty 1903 – 1905 v ateliéru Jana Kotěry na Uměleckoprůmyslové škole. V letech 1905-1908 vedl Kotěřův ateliér.¹⁶³ Od roku 1908 si zařídil samostatnou praxi. Z velmi početného architektonického díla lze z raných prací vybrat např. realizaci obchodního domu Wenke v Jaroměři z let 1909-1910 (vliv rané renesance). V roce 1911 odešel ze Spolku výtvarných umělců Mánes a spoluzaložil kubisticky orientovanou Skupinu výtvarných umělců. Velmi známý je Gočárův návrh domu U Černé Matky Boží z roku 1912 v Celetné ulici. Jen o rok později projektuje ve stejném stylu i lázeňskou budovu v Bohdanči.¹⁶⁴

Jako Kotěřův nástupce se v roce 1923 stává Josef Gočár profesorem na Akademii výtvarných umění v Praze. Mezi léty 1923-1930 se věnoval urbanistickým i architektonickým návrhům pro Hradec Králové (např. regulace labské kotliny s budovou nových škol, celkový regulační plán, schodiště u kostela Panny Marie). V roce 1923 se také stal po smrti svého učitele odborným poradcem pro architekturu firmy Baťa a v této funkci setrval až do začátku 2. světové války.¹⁶⁵ Úkolem architekta bylo vypracovávat posudky na nové projekty.¹⁶⁶

Kromě toho vytvořil Josef Gočár pro firmu Baťa i několik návrhů. Prvním byl projekt z roku 1920 na novou zlínskou radnici, který získal druhou cenu a nakonec nebyl realizován. V roce 1928-1929 spolupracoval na prvním obchodním domě firmy Baťa na Václavském náměstí, avšak jeho podíl nelze zcela jasně odlišit. Ve stejné době vytvořil návrh na brněnský Dům služby, který byl plánován zprvu jako nejvyšší stavba v Evropě.¹⁶⁷ Nakonec však uspěl návrh Vladimíra Karfíka, z něhož byla postavena jenom spodní část domu. Nejvýraznější baťovská realizace Josefa Gočára vznikla v roce 1933 a jedná se o Dům služby v Celetné ulici. Kromě návrhů konkrétních budov však vypracoval i projekty ideálního průmyslového města (1937).¹⁶⁸ [61] Mezi významné pražské realizace patří např. palác Legiobanky Na Poříčí a funkcionalistický kostel sv.

---

¹⁶³ VLČEK (pozn. 82), 199.

¹⁶⁴ P. TOMAN: Nový slovník československých umělců, Praha 2000, 261.

¹⁶⁵ Pozn. 47, 261.

¹⁶⁶ Za jeden posudek byla jednotná cena 5000 Kč.

¹⁶⁷ HORŇÁKOVÁ (pozn. 1), 261.

¹⁶⁸ Ibidem.

Václava ve Višovicích. Na závěr svého života se Josef Gočár zaobíral projektem tehdejšího Wilsonova nádraží (dnešní Hlavní nádraží v Praze).¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ HORŇÁKOVÁ (pozn. 1), 261.

3.6 Vršovice - Moskevská čp. 374/27

3.6.1 Historie čtvrti a starší zástavba

Vršovice byly v 11. století založeny vyšehradskou kapitulou. Za Karla IV. zde byly rozšiřovány vinice a sady s ovocnými stromy. Staré Vršovice se rozkládaly převážně severně od Botiče. V roce 1842 zakoupil pozemek nad kostelem svatého Mikuláše Jindřich Rangheri, vybudoval zde morušový sad a budovu pro chov bource morušového a založil tak továrnu na výrobu hedvábí. V této době měly Vršovice téměř 1000 obyvatel. Od 2. poloviny 19. století došlo, tak jako v ostatních oblastech v okolí Prahy, k velkému rozvoji a nárůstu počtu obyvatel. V roce 1902 byly povýšeny na město.¹⁷⁰ [62] Ulice Moskevská je velmi důležitou komunikací. Prochází starými Vršovicemi a ústí u vršovického hřbitova. Již v polovině 19. století byla částečně vyznačena v mapě stabilního katastru. Do roku 1940 se nazývala Palackého, od roku 1948 až doposud Moskevská.¹⁷¹

Okolí obchodního domu Baťa je dosti různorodé. Tvoří ho částečně bloková činžovní zástavba, avšak našli bychom zde i solitérní budovy pocházející z různých období, jako je Husův sbor, sokolovna, již zmiňovaná Rangherka, která byla v roce 1899 přestavěna pro potřeby radnice,¹⁷² ale také kostel svatého Mikuláše, jehož historie sahá až do středověku. Všechny tyto stavby se nalézají v okolí Vršovického náměstí, které bylo centrem původních Vršovic. Východně od Domu služby se rozprostírá náměstí Svatopluka Čecha s kostelem svatého Václava pocházejícím z roku 1930 od Josefa Gočára.

Pro nový obchodní dům Baťa byla vybrána řadová parcela při tehdejší Palackého ulici (dnešní Moskevská). Dobovým tiskem byl záměr firmy Baťa kvitován s povděkem a nadějí, že dům přispěje k velkoměstskému rázu Vršovic a oživí dosud mrtvý úsek nejživější obchodní třídy.¹⁷³ Nikdo se v tisku již nepozastavuje nad tím, že na vybraném místě stával poměrně výstavný činžovní dům. Jednalo se o čtyřpatrovou stavbu se sedlovou střechou, s částečným pátým patrem směrem do dvora. V přízemí se nacházely dva krámy a čtyři obytné místnosti a k bydlení sloužila i všechna horní patra. Uliční fasáda byla šestiosá, s krajními okenními osami více vzdálenými. Mezi hladkým

---

¹⁷⁰ P. AUGUSTA: Kniha o Praze 10, Praha 1997, 13-18.

¹⁷¹ Pozn. 87, 468.

¹⁷² BEČKOVÁ (pozn. 131).

¹⁷³ SOKA, Baťa II/8 – výstřižková služba, inv. č. 104, ev.č.. 104, Praha XIII, Praha 1.12.1935.

parterem a 1. patrem vystupovala plastická římsa. Mezi jednotlivými osami byly umístěny mírně vystupující pásy. Pro zdůraznění vertikality byla v parapetech oken plastická pole. Z dochovaného půdorysu je zřejmé, že z dvorní fasády vystupoval schodišťový rizalit. Dům převyšoval okolní zástavbu z 2. poloviny 19. století, a proto je možné ho datovat zhruba na počátek 20. století. [63]

3.6.2 Vývoj stavby až do současnosti

Demolice a novostavba Domu služby byla povolena 21. 1. 1935.¹⁷⁴ Již v prosinci stejného roku byla stavba hotova [64] a bylo povoleno její užívání.¹⁷⁵ Autorem architektonického návrhu byl Vladimír Karfík, původní plány však byly v průběhu stavby pozměněny. Upravena byla nejvíce vnitřní dispozice a vstupní parter, který byl oproti původnímu návrhu zahlouben o 1,4 metru.¹⁷⁶ Realizovaný dům je pětipatrový, s posledním patrem ustupujícím, zcela podsklepený. Stavba je tvořena železobetonovým skeletem, vyzděným cihlami. Přízemní prostor byl podepřen ve středu dvojicí válcových sloupů umístěných za sebou. Celý prostor byl zvětšen o dvorní přístavbu, která byla ukončena v místech příkrého svahu zahrady, která stoupala až do úrovně 1. patra. Přízemí hluboké 17,55 metru bylo jako obvykle určeno pro obchodní aktivity, nacházela se zde nejen samotná prodejna, ale v zadní části i pedikúra. Při východní štítové zdi se zvedalo jednoramenné schodiště vedoucí do 1. patra. Od této úrovně se v domě nacházely jen byty a pokoje pro zaměstnance firmy Baťa. Od 1. patra se schodiště měnilo na trojramenné a z něj se pokračovalo buď rovnou do obytných místností nebo do centrálně položené chodby. Ve 2. patře byla původně ze tří menších pokojů zařízena společná místnost. 3. patro bylo místo dvou dvoupokojových bytů vybaveno šesti samostatnými pokoji a místnosti původně určené pro služby byly změněny na sprchy. V posledním ustupujícím patře se kromě pěti samostatných pokojů nacházela i prádelna a sušárna.¹⁷⁷ [65]

Průčelí do ulice Palackého nad proskleným parterem je řešeno jako čtyřosé. Mezi přízemím a 1. patrem byl umístěn široký pás mléčného skla uprostřed s nápisem Baťa. Okna 1. patra jsou trojdílná stejně jako ostatní, avšak jsou výrazně širší. Společně

---

¹⁷⁴ Před začátkem demolice musela být složena jistina 10 000 Kč, aby se nejdéle do 1 roku začalo s novostavbou.

¹⁷⁵ Stavební archiv MČ Praha 10.

¹⁷⁶ Ibidem.

¹⁷⁷ Ibidem.

s proskleným pásem byla zdůrazněna tmavým orámováním. Zbytek fasády je plochý. Terasa v 5. patře je dodnes ohrazena tyčovým zábradlím, které je obezděno. Dům je ukončen plochou střechou. Uprostřed zahluobeného parteru byl umístěn hlavní vstup do prodejny, který rámovala dvojice válcových sloupů. Při východní štítové zdi se poté nacházel vstup pro zaměstnance. Dvorní fasáda byla také čtyřosá, tvořená dvojdílnými a trojdílnými okny. Ze střechy přízemní přístavby bylo možno sejít po schodišti na dvůr. [66]

Již v roce 1938 došlo k úpravě a rozšíření dvorní části přízemí. Byla zde vybudována správkárna obuvi. Posléze došlo i k vystavění dvou světlíků na střeše přízemní přístavby. V průběhu druhé světové války opět byly zřízeny správkárny punčoch a rozšířena správkárna obuvi.¹⁷⁸ Pravděpodobně po celou dobu v přízemí bývalého obchodního domu byla provozována prodejna obuvi. Část prostor v horních patrech byla dlouhodobě využívána Obvodní finanční správou Prahy 10. V roce 2005 došlo k výraznějším úpravám 2. a 3. patra, byla vyměněna okna a některé přičky zbourány. V přízemí v současnosti provozuje svoji pobočku firma Baťa, ovšem už ne jako majitel, ale jako nájemník v domě, který je v majetku hlavního města Prahy.¹⁷⁹ Je to jediné místo, které firma ještě kromě domu na Václavském náměstí ze svých původních obchodních domů v Praze využívá. [68]

Z pohledu celého souboru baťovských domů stavba ve Vršovicích příliš nevyčnívá z obvyklého průměru. Zajímavý je dodnes dochovaný detail černého orámování prvního patra na fasádě. Tento prvek lze nalézt i na jiných obchodních domech, například v Bílině a v Hustopečích. Nejbližší srovnání však můžeme vidět na Baťově domě v Pardubicích. [67] Jsou si velmi podobné jednak hmotově, ale i řešením fasády. U obou případů se jedná o pětipatrové stavby s posledním podlažím ustupujícím s výrazným tmavým orámováním 1. patra v průčelí. Dům v Pardubicích je také jediný, který je též možno srovnat s některými Domy služby v Praze co do velikosti. Konkrétně se jedná o domy na Letné, v Libni, Vysočanech a již zmíněných Vršovicích. Tyto stavby se vymykají z celorepublikového průměru obchodních domů Baťa, které jsou obvykle mnohem menší, převážně dvoupatrové.

---

¹⁷⁸ Stavební archiv Praha 10.

¹⁷⁹ Ibidem.

3.6.3 Vladimír Karfík (1901-1996)

Karfík se narodil v Idrii, na území dnešního Slovinska, v rodině českého lékaře. Po vystudování Fakulty architektury a stavitelství na ČVUT v Praze mezi léty 1919 a 1924 odjel na studijní pobyt do Paříže. Během této cesty se osobně seznámil s nejvýznamnějšími architekty své doby, mj. s Augustem Perretem a Adolfem Loosem.¹⁸⁰ Pracoval však v ateliéru Le Corbusiera. Nedlouho po návratu Karfíka do Prahy se objevila možnost odjet na 3 roky na placenou praxi do Spojených států amerických. Tam byl nejprve zaměstnán u firmy Holabird a Root, poté i u věhlasného F. L. Wrighta (1928-1929). Nakonec se hlavně kvůli krachu na newyorské burze rozhodl z USA odejít a přijmout nabídku Jana Antonína Bati a nastoupit do projekční kanceláře Zlínské stavební akciové společnosti, formálně samostatné, avšak spadající pod firmu Baťa.¹⁸¹ V roce 1933 se Vladimír Karfík stal vedoucím pracovníkem ve zmiňovaném oddělení. Až do roku 1946 působil ve Zlíně jako výrazná osobnost a spoluvytvářel specifický styl zlínské architektury. Mezi jeho významné baťovské realizace patří např. Společenský dům ve Zlíně (1931) a v Baťově, dnešních Otrokovcích (1936), evangelický kostel ve Zlíně (1935), filmové ateliéry ve Zlíně-Kudlově (1935-9), obchodní domy v Brně (1931), v Bratislavě (1932), Liberci (1933), Amsterdamu (1937), správní budova firmy Baťa (1938) a vily pro významné zaměstnance firmy. V roce 1935 se stejně jako Antonín Vítok i Vladimír Karfík zúčastnil mezinárodní soutěže na rodinný domek. Získal 3. cenu a i jeho návrh byl realizován. Až do roku 1946 v něm architekt se svojí rodinou bydlel.¹⁸²

Po odchodu ze Zlína působil na Fakultě architektury a pozemního stavitelství na SVŠT (Slovenská vysoká škola technická). Mezi léty 1978-1982 přednášel na univerzitě na Maltě.¹⁸³

---

¹⁸⁰ KARFÍK (pozn. 19), 32-39.

¹⁸¹ Ibidem, 95.

¹⁸² L. HORŇÁKOVÁ: Architekt Vladimír Karfík, in: Prostor Zlín 1996, 16-8.

¹⁸³ KARFÍK (pozn. 19), 265-281.

3.7 Letná – Milady Horákové čp. 683/22

3.7.1 Historie čtvrti a starší zástavba

Na území dnešních Holešovic se od středověku vyvíjely dvě osady, Holešovice a Bubny (zahrnující i dnešní území Letné). Důležitým momentem v historii celé oblasti bylo jejich spojení v roce 1850. Přesto se obě části vyvíjely poměrně samostatně, protože mezi nimi vzniklo nádraží Bubny. Obec Bubny se původně nacházela při severním vltavském břehu u brodu přes řeku naproti Karlínu. Po vzniku Holešovic-Bubnů byly vytyčeny hlavní cesty, které většinou kopírovaly původní komunikace, stejně tomu bylo i v případě ulice Milady Horákové.¹⁸⁴ Ta byla pojmenována již před rokem 1888 jako Belcrediho, což platilo až do roku 1940.¹⁸⁵ Od roku 1951 až do roku 1990 to byla ulice Obránců míru. Dalšími významnými komunikacemi byly dnešní ulice Veletržní a Korunovační. Mezi ulicemi byly posléze vytyčeny obytné bloky. V roce 1884 došlo k připojení Holešovic-Bubnů k Praze jako její sedmé části.¹⁸⁶ V průběhu první republiky bylo plánováno rozšíření ulice, a proto i Baťaova novostavba musela ustoupit o 5 metrů od staré uliční čáry. Okolní zástavba je tvořena činžovními domy pravděpodobně ze závěru 19. století, ale i funkcionalistickými stavbami z 30. let 20. století. [69]

Obchodní dům Baťa byl postaven na rohu ulic Belcrediho (dnešní Milady Horákové) a Vinařské (dnešní Františka Křížka). Protože se ve stavebním archivu Prahy 7 téměř nedochovala dokumentace, je složité vznik novostavby podrobněji sledovat. Na místě dnešní budovy stával starší dům, pocházející pravděpodobně z 2. poloviny 19. století, vystavěný v historizujícím slohu. Z dochovaných fotografií se zdá, že se v něm nenacházela prodejna firmy Baťa. Jednalo se o třípatrový rohový dům se sedlovou střechou. Roh domu byl zvýrazněn mělkým rohovým rizalitem. V přízemí se nacházela restaurace a dva krámky. Uprostřed přízemí do ulice Belcrediho se pravděpodobně nalézal vstup do domu. Obě sedmiosé fasády domu byly řešeny stejně, polokruhová okna a dveře byly v přízemí zdůrazněny plastickou bosáží. Od 1. patra bylo přízemí odděleno kladím. V této úrovni se nacházely tři dvojice obdélných oken a jedno rozměrnější okno v rohovém rizalitu. Jako výzdobný prvek mezi jednotlivými okny bylo použito plastické diamantové a pásové bosáže. Nad 1. patrem probíhala římsa, na

---

¹⁸⁴ D. BRONCOVÁ: Kniha o Praze 7, Praha 1998, 13.

¹⁸⁵ pozn. 87, 458.

¹⁸⁶ BRONCOVÁ (Pozn. 184), 14.

níž byla posazena podesta, na které stály pilastry, spojující 2. a 3. patro a oddělující dvojice oken, a širší okno v rohovém rizalitu. Ve 2. patře byla okna zakončena polokruhovým záklenkem, zatímco v patře posledním se opět objevila okna obdélná. Fasády domu byly završeny kladím, které se zalamovalo podle dvojic pilastrů, rizalit byl ukončen dvojicí trojúhelníkových tympanonů a atikou. [70,71]

3.7.2 Vývoj stavby až do současnosti

Popsaný dům byl zbourán v průběhu dubna a května roku 1936 a téměř okamžitě bylo započato s novostavbou obchodního domu, která byla v říjnu 1936 hotova. Návrh nového Domu služby vytvořil baťovský architekt Antonín Víték. Jediné dva dochované plány schválené v září roku 1935 ukazují obě průčelí. Jedná se však o nerealizovanou variantu.¹⁸⁷

Novostavba byla umístěna na volné parcele tak, aby dodržovala novou regulační čáru, tedy ustupuje o 5 metrů oproti regulaci původní.¹⁸⁸ Dům je šestipatrový, s ustupujícím posledním podlažím, postavený na železobetonovém skeletu. Hlavní vstup do prodejny se nacházel ve středu průčelí do Belcrediho ulice. Prosklené výklady v železné konstrukci po stranách byly zapuštěny 2 metry od staré regulační čáry a nadstřešeny zasklenou markýzou. Ta tvořila přístavbu, zaplňující prostor před domem. Výklady pokračovaly přes roh až přibližně do poloviny fasády do Vinařské ulice. U vchodu se nacházely speciální posuvné výkladce. Sokl přízemí byl obložen černými žulovými deskami. Horní část průčelí byla hladká, světle šedá, členěná 6 osami trojdílných oken do Belcrediho ulice a 4 osami totožných oken do ulice Vinařské. 6. patro je ustoupené, původně obehnané tyčovým zábradlím. Střecha domu je plochá. [72,73]

Prodejní část byla umístěna pouze v přízemí, za prostornou prodejnou se, v části dvorní přístavby, nacházela pedikúra a rychloopravna obuvi.¹⁸⁹ Podle popisu z roku 1936 bylo celé přízemí osvětleno horním oknem o rozměrech 18x2 metry.¹⁹⁰ Do horních pater se vcházelo z ulice Vinařské. Vstup byl umístěn těsně u vedlejšího domu. Za dveřmi se nacházelo jednoramenné schodiště do 1. patra. Všechna patra byla členěna

---

¹⁸⁷ Stavební archiv MČ Praha 7.

¹⁸⁸ Časopis Architekt SIA, XXXV, č. 11, 1936, 385.

¹⁸⁹ Ibidem.

¹⁹⁰ Toto okno se pravděpodobně nacházelo v přízemní přístavbě.

velmi podobně, byly zde zbudovány byty a pokoje pro Baťovy zaměstnance. Na severní straně domu se rozprostíralo od 1. patra trojramenné schodiště, které ústilo do prostorné středové chodby, z níž byl přístupný jak třípokojový byt s kuchyní a koupelnou, tak pokoje pro jednotlivce. Ze schodiště v 1. patře byla přístupná terasa uvnitř domovního bloku. Na každém podlaží byly umístěny samostatné koupelny. Celkově se v domě nacházelo 6 třípokojových bytů a 45 pokojů pro svobodné.¹⁹¹ Podle popisu měl být dům lemován modrým neonem.

I když se starší dokumentace ke stavbě nedochovala, ve stavebním archivu Prahy 7 lze nalézt písemnosti a plány týkající se rozsáhlé rekonstrukce z roku 1989, kterou bývalý obchodní dům Baťa prošel. V nich se uvádí, že před rekonstrukcí byla v přízemí prodejna obuvi a ostatní patra se nevyužívala z důvodu havarijního stavu. Oprava měla zachovat vnější podobu stavby, která se nachází v památkově chráněném území, avšak dala jí novou funkci - stalo se z ní stomatologické středisko. V otevřeném přízemí byla zbudována čekárna pro pacienty a v hořejších patrech vyšetřovny a laboratoře. Vyměněna byla vnější kovová markýza i výklady, jež byly nahrazeny volnými replikami. Veškerá trojdílná okna byla nahrazena za okna stejných rozměrů, avšak jednoduššího členění. Téměř všechny vnitřní příčky byly vybourány a nahrazeny novými. Velkých změn se dočkala i dvorní část domu. Do terasy byly vestavěny dva osobní výtahy. Na střeše byla umístěna strojovna výtahu a vzduchotechniky.¹⁹² V roce 2000 došlo k dalším výraznějším zásahům, při kterých byla přízemní čekárna upravena na lékárnu. To si vyžádalo větší zastavění v zadní části. Změněna byla i část fasády do dnešní ulice Františka Křížka. V přízemí přibýly dva další vchody (jeden nahrazující hlavní vstup pro pacienty do stomatologie a druhý pro zásobování a zaměstnance lékárny).¹⁹³ [74]

Obchodní dům na Letné se při srovnání s ostatními baťovskými Domy služby jeví jako průměrná stavba, která v žádném ohledu příliš nevyniká. Zajímavostí může být posunutí uliční čáry, které můžeme obdobně nalézt například u Domu služby v Českých Budějovicích.

---

¹⁹¹ Pozn. 188.

¹⁹² Stavební archiv MČ Praha 7

¹⁹³ Ibidem.

3.8 Libeň - Zenklova čp. 286/26

3.8.1 Historie čtvrti a starší zástavba

Osada Libeň je v písemných pramenech poprvé zmiňována k roku 1363 a rozkládala se kolem dvou tvrzí. První se rozprostírala v místech, kde se dnes vlévá potok Rokytka do Vltavy, druhá pak na rozhraní Libně a Vysočan. Důležitou stavbou byl zajisté libeňský zámek, který byl v polovině 17. století rozšířen a barokně upraven a dnešní podobu získal ve 2. polovině 18. století. Pravděpodobně již od konce 16. století existovalo na jih od soutoku Rokytky a Vltavy, v sousedství libeňské osady, židovské ghetto. Počet Židů se výrazně zvýšil v polovině 18. století, kdy byli dočasně vykázáni z Prahy. V roce 1662 byla Libeň prodána Starému Městu pražskému a ze zámku se stala rezidence staroměstských purkmistrů.¹⁹⁴ Od počátku 19. století přišla do této poklidné krajiny zásadní změna. Na sever od původní osady začala vznikat nová čtvrť, Nová Libeň, a postupně také průmyslové stavby a továrny, například Rustonka (první akciová strojárna) a První československá továrna na stroje. S průmyslovým rozvojem souvisel také nárůst obyvatelstva a činžovní výstavba. V roce 1898 byla Libeň povýšena na město a o tři roky později připojena k Praze jako její osmá část.¹⁹⁵ [75]

Ulice Zenklova tvoří hlavní severojižní komunikaci, která prochází téměř celým územím Libně. Vede od Palmovky na jihu téměř do Kobylis. Tato důležitá cesta se vyskytuje již na indikačních skicách stabilního katastru z let 1840-1842.¹⁹⁶ Do roku 1895 se nazývala Hlavní, poté Palackého a do roku 1946 Primátorská.¹⁹⁷ Přestože se jednalo o hlavní libeňskou třídu, starší, převážně jednopatrová zástavba je na některých místech zachována dodnes.¹⁹⁸

Obchodní dům Baťa byl postaven na rohu ulic Primátorská (dnešní Zenklova) a Žižkova (dnešní U Synagogy). Byl však projektován jako řadový, protože se plánovalo zrušení a zastavění Žižkovy ulice. V celém bloku, který byl vymezen ulicemi Primátorská, Žižkova, Ludmilina a Na Hrázi, se nacházelo množství drobnějších, provizorních staveb, které sloužily převážně jako skladiště či dílny. Při Primátorské třídě stály dva provizorně zřízené krámy. Na místě pozdější Baťovy novostavby stával

---

¹⁹⁴ D. BRONCOVÁ: Kniha o Praze 8, Praha 1996, 9-12.

¹⁹⁵ Ibidem.

¹⁹⁶ B. LAŠŤOVKOVÁ/M. LAŠŤOVKA: Plán Prahy podle indikačních skic stabilního katastru (1840-1842), Praha 2005, nepag.

¹⁹⁷ Pozn. 87, 465.

¹⁹⁸ BEČKOVÁ (pozn. 131), nepag.

rohový činžovní dům pravděpodobně z 2. poloviny 19. století. Dům byl dvoupatrový, částečně podsklepený. V přízemí se nacházela restaurace, v dalších podlažích poté byty. Obě fasády domu byly řešené obdobně, do Primátorské ulice bylo průčelí šestiosé, do Žižkovy pětiosé. Přízemí bylo zvýrazněno bosáží a od 1. patra odděleno kladím. Okna 1. patra byla zvýrazněna trojúhelníkovými frontony vynášenými vždy dvojicí konzolek. Po stranách oken se nacházely subtilní pilastry. 2. patro mělo parapetní římsu podepřenou stejnými konzolkami. Nad okny se nacházely úseky římsy. Fasády byly zakončeny výraznou vystupující římsou. Nároží mezi oběma fasádami bylo mírně zkoseno. [76]

3.8.2 Vývoj stavby až do současnosti

Výše popsaný dům vlastnila paní Ludmila Bouchalová.¹⁹⁹ Z dokumentů, které se zachovaly ve stavebním archivu Prahy 8, je zřejmé, že v jejím vlastnictví setrval až do roku 1935. Ale již 30. 11. 1936 byla firmě Baťa, jako novému majiteli zmíněného domu, povolena demolice a následná novostavba obchodního a obytného domu. 29. 1. 1937 byl hlášen pád části fasády 2. patra, proto bylo magistrátem uvedeno, že zboření a následná novostavba musí být hotova do konce roku 1937.²⁰⁰ Ještě před samotnou demolicí muselo dojít k přeparcelování zmíněného území. Podle regulačního plánu z roku 1931 zde měly vzniknout čtyřpatrové obchodní a činžovní domy. Zároveň Žižkova ulice měla být zastavěna. Proto muselo dojít k demolicí všech starších staveb na celém pozemku. Ke zboření rohového domu bylo přistoupeno v dubnu 1937 a poté ke stavbě nového Domu služby.²⁰¹ Stavebním referátem bylo ustanoveno, že obě domovní fasády budou provedeny shodně, protože se jedná o otevřený blok.²⁰²

Architektem Antonínem Vítkem byl tento dům navržen jako pětipatrový, s posledním ustupujícím patrem. Konstrukce je stejně jako u ostatních Baťových obchodních domů železobetonová s válcovými sloupy. Z obdélného půdorysu ve dvorní fasádě vystupují dva pravoúhlé rizality široké jednu okenní osu. Přízemí bylo rozšířeno směrem do dvora přístavbou, která však nefungovala zároveň jako terasa v 1. patře.

---

¹⁹⁹ Zdědila ho od paní Provazníkové, která zemřela 8.8.1930 viz Stavební archiv MČ Praha 8.

²⁰⁰ Jako záruka musela být složena firmou Baťa jistina v hodnotě 30000 Kč v Živnostenské bance.

²⁰¹ Stavební archiv MČ Praha 8.

²⁰² Ibidem.

Z důvodu plánovaného zrušení ulice Žižkovy byla uliční fasáda domu zbudována jen do dnešní ulice Zenklovy. Do ulice Žižkovy byla navržena holá štítová zeď.

Přízemí bylo tvořeno prosklenými zapuštěnými výkladci, které byly nadstřešeny kovovou markýzou. Hlavní vchod do prodejny se nacházel uprostřed, vstup pro zaměstnance při severní štítové zdi. Nad markýzou se táhl pás opaxitu, před nímž byl uprostřed umístěn nápis firmy Baťa. Uliční fasáda má šest okenních os. Okna jsou totožná, trojkřídlá. 6. patro je ustoupeno a vzniklá terasa je ohrazena proskleným zábradlím. Fasáda dvorní je sedmiosá, tvořená různými typy oken, prostřední osa je zdůrazněná pravoúhlými balkony. V přízemí byl zřízen prodejní prostor, původně plánovaný jako otevřený, ale nakonec rozdělený na samotnou prodejnu a skladiště. V zadní části se nacházela pedikúra a rychlošprávkárna. Při severní straně domu za služebním vchodem bylo jednoramenné schodiště vedoucí do 1. patra a zároveň průchod na dvůr za domem. V 1. patře již dvouramenné schodiště ústilo do centrální chodby, ze které byly přístupné byty zaměstnanců i společenská místnost s kuchyní. Od 1. patra se vycházelo do dalších obytných podlaží po schodišti umístěném v centrální části, při dvorní fasádě. V 5. patře kromě bytů a pokojů pro svobodné byla i prádelna a sušárna.²⁰³ Po krajích v této etáži bylo možno vyjít na balkony při dvorní části, kterými vrcholily vystupující rizality. Balkony uprostřed osvětlovaly centrální schodiště od 1. patra výše. [77,78]

Jen několik měsíců po kolaudaci domu žádala firma Baťa o svolení zřídit reklamní štítovou malbu do ulice Žižkovy. Avšak nebylo jim vyhověno.²⁰⁴ V březnu 1938 bylo schváleno rozšíření výkladců při severní části Primátorské třídy o rozměrech 5 x 2 metry. Avšak v roce 1940 bylo zjištěno, že se stavba neuskutečnila a povolení bylo zrušeno. Podobně jako v jiných Domech služby, i zde byly v letech 1940 a 1941 v přízemí zřízeny šprávkárny obuvi a punčoch. Na místě původně plánovaného výkladce bylo v roce 1948 postaveno provizorní skladiště pro potřeby prodejny obuvi.²⁰⁵ Další výraznější přestavby a rekonstrukce se tento dům dočkal v roce 1980. Rekonstrukce se soustředila na výměnu portálu, prosklených výkladů a markýzy. Celé přízemí bylo obloženo mramorovými deskami, výklady i dveře byly vyměněny. Nad markýzou bylo položeno opakní sklo. V roce 1999 byl stav vstupní markýzy označen jako havarijní a došlo k jejímu odstranění. Zároveň bylo přistoupeno k úpravě fasády a

---

²⁰³ Stavební archiv MČ Praha 8.

²⁰⁴ Ze závažných důvodů byly naturalistické kresby obrovitých rozměrů nepřípustné. Dalším argumentem bylo brzké zastavění Žižkovy ulice viz Stavební archiv MČ Praha 8.

²⁰⁵ Stavební archiv MČ Praha 8.

podhledu v úrovni 1. patra. Roku 2004 bylo přízemí upraveno na drogerii, která vystřídala prodejnu obuvi.²⁰⁶ [79]

Při srovnání libeňského Domu služby a ostatních obchodních domů firmy Baťa je nutné konstatovat, že se ničím příliš nevymyká průměru. Zvláštností je dodnes prakticky torzo regulačního plánu, který vznikl v roce 1931 a počítal se zastavěním tehdejší Žižkovy ulice i celého bloku, ve kterém se Dům služby nachází. K tomu však nikdy nedošlo.

3.8.3 Antonín Víték (1892-1979)

Tento baťovský architekt a urbanista se narodil v Prostějově. Mezi léty 1920-1927 studoval na Uměleckoprůmyslové škole u prof. K Štipla a P. Janáka. Po studiích byl zaměstnán u firmy Blecha.²⁰⁷ Od roku 1930 nastoupil jako architekt u firmy Baťa ve Zlíně. Mezi jeho baťovské realizace patří obchodní dům v Mladé Boleslavi (1931), škola v Otrokovicích (1932) a v Malenovicích (1933) a typ čtyřdomků na Zálešné ve Zlíně (1934). V roce 1935 získal Antonín Víték 4. cenu v mezinárodní soutěži firmy Baťa na rodinný domek, jeho návrh byl téhož roku realizován v kolonii U Lomu ve Zlíně. Ve stejném roce vznikl i návrh obchodního domu na Letné. Antonín Víték se v průběhu 30. a 40. let též věnoval urbanistickým studiím, a to zlínských i zahraničních filiálek firmy Baťa. Mezi léty 1939 a 1948 vedl vlastní ateliér.²⁰⁸ Je autorem též řady nerealizovaných návrhů, např. na krematorium v Praze na Vyšehradě, římskokatolický kostel v Olomouci Hejčíně, sanatorium v Trenčianských Teplicích a společenský a kulturní dům v Mělníku.²⁰⁹

---

²⁰⁶ Stavební archiv MČ Praha 8.

²⁰⁷ MALÝ/MALÁ (ed.), pozn. 109, 45.

²⁰⁸ TOMAN (pozn. 164), 653.

²⁰⁹ VLČEK (pozn. 82), 696.

4. Závěr

Jak už bylo řečeno v úvodu, soubor osmi pražských obchodních domů Baťa je velmi různorodý. Avšak v jednotlivých kapitolách, které jsou jim věnovány, se objevuje více shodných prvků, než je na první pohled patrné. V této práci jsou sestaveny domy chronologicky od nejstaršího po nejmladší, tedy v rozmezí let 1929 a 1937. I když jde jen o osm let, lze vysledovat určitý vývoj staveb a proměnu jejich funkce. Styčné body se nachází i ve změnách, kterými prošly, a to až do současnosti.

Dům na Václavském náměstí v mnoha ohledech vybočuje z celku. Je to první výrazná novostavba Baťova obchodního domu v Československu a zároveň pražská centrála firmy. Kromě prodejních pater zde byly zřízeny i reprezentační prostory. Architektonická podoba i technické vybavení měly odrážet modernost celého podniku. Doslova, jak to hlásal tehdejší tisk, to byl palác ze skla a ocele. Ojedinelá je tato stavba i v tom, že jej stále vlastní firma Baťa a její účel se po celou dobu nezměnil. Pro dům na Václavském náměstí se mezi jinými Domy služby těžko hledá srovnání. Dva obchodní domy na Žižkově a v Nuslích, které následovaly, už byly stavěny pouze jako miniatury a napodobeniny prvního domu v centru města. Jejich architektonická podobnost byla popsána výše, avšak připomeňme, že obě budovy měly celoskleněné uliční fasády. Oba návrhy vznikly již roku 1930, rok po dokončení prvního Domu služby. Při srovnání s domem na Václavském náměstí, který je sedmipatrový, byl oprávněně použit termín miniatury. Žižkovský dům dosahuje 4 pater, nuselská stavba má dokonce ještě o jedno patro méně. Avšak podobné členění fasády je s domem na Václavském náměstí úzce spojuje, zvláště proto, že se jedná o jediné tři baťovské domy v Praze, které měly takto řešené fasády. V podobné době však také Domy na Žižkově a v Nuslích o svá průčelí ze skla přišly. Mezi léty 1957 a 1960 byly původní fasády sneseny, průčelí byla nově vyzděna a osazena dřevěnými okny. Zásadní úprava vnější podoby pravděpodobně způsobila, že nebyly reflektovány odbornou literaturou a zůstaly zapomenuty. Jedná se zároveň o jediné dvě stavby ze všech pražských baťovských domů, které byly takto výrazně přestaveny. Další věc, která je spojuje, je skutečnost, že se kromě prodejního přízemí další služby nacházely v 1. patře (např. rychlosprávkárna obuvi a pedikúra).

Dům Služby ve Vysočanech byl dokončen v roce 1932, jeho vznik tedy není příliš vzdálený výše popisované dvojici staveb na Žižkově a v Nuslích. Přesto se jeho architektonická podoba radikálně proměnila. Vysočanská stavba stojí na počátku nového typu Domu služby v Praze. Následují ji domy ve Vršovicích, na Letné i v Libni.

Použití skla bylo redukováno pouze na parter domu a v některých případech se pás opakního skla nacházel na fasádě oddělující přízemí a 1. patro (např. dům ve Vysočanech). Jinak byl zbytek průčelí vyzděn a osazen okny dřevěnými. Domy mají 5 až 6 pater, vždy s posledním ustupujícím. Zajímavou modifikací bylo pouze prodejní přízemí. Všechna ostatní patra byla vyhrazena jen pro funkci obytnou. Ta nad prodejní jednoznačně převažovala. U vysočanského domu byl ve dvorní části přízemí umístěn byt správce na úkor prodejního prostoru. Jedná se překvapivě více o obytné domy než obchodní. Jejich realizaci lze datovat mezi léta 1932 a 1937. Tím nám vznikají dvě oddělené skupiny.

Určité specifikum tvoří Dům služby v Celetné ulici. Jeho architektonická podoba byla upravena pro konkrétní místo, ve kterém byl postaven. Proto je složité tuto stavbu zařadit do celého souboru. Z hlediska funkce jednotlivých pater se spíše přibližuje skupině první (dům na Václavském náměstí, na Žižkově a v Nuslích), protože kromě přízemí sloužila i vyšší patra prodeji a službám. Stejně jako v Domě služby na Václavském náměstí i zde byly umístěny kanceláře. Horní patra však převážně sloužila k bydlení.

K velikosti budov je třeba poznamenat, že byly ovlivněny regulací té které městské části. Nejnižší jsou domy v Nuslích a v Celetné (3 patra), poté následuje dům na Žižkově (4 patra), ve Vysočanech, Vršovicích a v Libni (5 pater), na Letné (6 pater) a na Václavském náměstí (7 pater). Obecně lze konstatovat, že domy už spíše obytného typu jsou většinou vyšší, dosahující 5-6 pater. Výjimku tvoří Dům na Václavském náměstí.

Zajímavým společným rysem pražských domů je i dvorní přístavba, která rozšiřovala prostor prodejního přízemí a byly v ní většinou umístěny pedikúry a správkárny obuvi. Je samozřejmostí, že přístavba chybí u domu na Václavském náměstí a v Celetné ulici, protože ty se nachází v bloku, který spojuje dvě veřejná prostranství. Kromě těchto dvou staveb pak přístavbu nenajdeme ani ve Vysočanech. Tento dům vznikl jako součást celého bloku, proto je možné, že jeho výsledný vzhled byl ovlivněn celkovými regulačními limity.

Jistý jednotící prvek v historii domů tvoří rok 1938. V tomto roce došlo k výrazné stavební aktivitě. U domu na Žižkově a v Celetné byl zahloben celý prosklený parter, čímž vznikl prostor před vstupem a byla odhalena dvojice podpůrných sloupů. Ve stejném roce měly být rozšířeny výklady i u libeňské stavby, k čemuž však

nedošlo. Posledním výraznějším počinem tohoto roku bylo rozšíření přízemí ve dvorní části u letenského domu. Ve vzniklém prostoru byla umístěna rychloprávkárna obuvi.

Pokud by byla kritériem hodnocení architektonická kvalita, bylo by možné stavby opět rozdělit na dvě skupiny. K vysokému hodnocení domu na Václavském náměstí a převážně i na Celetné bych přidala žižkovský a nuselský dům. Další čtyři budovy spíše obytného charakteru příliš nevynikaly a bez nápisu Baťa jsou téměř k nerozeznání od ostatních soudobých staveb. Odklon firmy v průběhu 30. let od budování nákladnějších skleněných paláců je zřejmý. Z hlediska zákazníků bylo pravděpodobně důležitější umístit v přízemí prosklené výkladce, které byly více či méně zahlobené, kryté kovovou markýzou. To stačilo jako symbol firmy a jak pokračovala fasáda domu, zda okna na ní byla pásová v kovových rámech nebo jednoduchá v rámech dřevěných zdá se, už nebylo tak podstatné.

Nalézt lze i dvě vlastnosti, které spojují všech osm staveb. První z nich je jejich poloha. Přestože byly rozmístěny do různých částí Prahy, nachází se vždy u velmi důležité komunikace a to nejen v době, kdy byly stavěny. Všechny ulice byly vyznačeny již na indikačních skicách stabilního katastru z roku 1840-1842, často jako jediné, v případě pražských periferií procházející ještě vesnicemi, ze kterých až posléze vznikla města a následně městské části Prahy. Druhou spojnicí tvoří jejich využití. V současnosti jsou přízemí všech domů využívána k obchodním účelům. V domě na Václavském náměstí se prodejny nachází dokonce v několika patrech. Dispozice otevřeného přízemí je k tomu ostatně velmi vhodná.

Výběr pražského souboru Domů služby pro tuto práci nebyl náhodný. Na rozdíl od menších měst, kde byla Baťova stavba často jediným projevem moderní architektury v historickém prostředí, skýtá Praha možnost srovnání s ostatními obchodními domy vzniklými ve 20. a 30. letech 20. století.

Nejblíže k baťovské strategii prodejních novostaveb v období první republiky měla pravděpodobně firma Brouk a Babka založená již v roce 1908, kdy došlo k otevření obchodu s koloniálním zbožím. Josef Babka ze společného podnikání odešel o dva roky později, ale zvukomalebný název firmy zůstal zachován. Již před 1. světovou válkou zakoupil Jaroslav Brouk budovu na tehdejší Belcrediho ulici (dnešní Milady Horákové) s úmyslem z něj vybudovat obchodní dům. Po roce 1918 firma zažívala obrovský rozmach.²¹⁰ Kvůli rozšíření centrály na Letné byl přikoupen sousední dům a

---

²¹⁰ J. SLABÝ: Naši selfmademani – Jaroslav Brouk, in: Ilustrovaný magazín pro moderní podnikání, roč. III, č. 1, 3-8.

oba byly přestavěny a propojeny prosklenou pasáží. Později dokonce firma Brouk a Babka zakoupila i třetí dům na Letné v dnešní Haškově ulici, kam byli přestěhováni všichni nájemníci ze stávajícího obchodního domu. Ten mohl být poté upraven jen pro prodejní účely.²¹¹

Od roku 1928 začala firma zakládat i mimopražské pobočky. Postupně vznikly v Českých Budějovicích, v Brně, v Bratislavě, Plzni, Ostravě a Liberci. Většinou se jednalo o novostavby. Typickými znaky byl železobetonový skelet a pásová okna. U většiny domů se v parteru nachází výklady umístěné kolmo k fasádě, mezi nimiž byly zapuštěné vchody. Liberecký dům je unikátní celoprosklenou fasádou, která pravděpodobně inspirovala poslední stavbu, která byla vybudována firmou Brouk a Babka, a sice obchodní dům Bílá labuť v roce 1939. [80] Domy na rozdíl od Baťových staveb nebyly určeny k bydlení. Zcela byly věnovány prodejním prostorům, jen v posledních, ustupujících patrech byly zbudovány kanceláře a sklady. V domech Brouk a Babka se využívaly technické vymoženosti jako byla potrubní pošta, zásilková služba, prodej na úvěr či samoobslužný prodej. Domy nabízely velmi široký sortiment zboží, od textilu po hudební nástroje.²¹²

Od firmy Baťa se Brouk a Babka liší počtem obchodních domů, přesto je patrná shodná snaha expandovat a vybudovat síť vlastních prodejních míst. Domy Brouk a Babka byly navrhovány různými architekty, neexistovalo zde žádné firemní stavební oddělení jako v případě Bati. Při srovnání s pražskými Domy služby vyznívají tzv. broukární jako exkluzivnější stavby, které lze srovnat s domy na Václavském náměstí, na Žižkově či v Nuslích ne však s ostatními pražskými baťovskými domy. Domy Brouk a Babka se také nesoustředily na ubytování svých zaměstnanců, ale téměř všechny prostory věnovaly prezentaci výrobků. Shodně však obě firmy využívaly výrazných výkladů v přízemí a zahlobeného vstupu jako typické firemní značky. Bílá labuť, která pomyslně uzavírá kapitolu prvorepublikových obchodních domů, byla velmi progresivní stavbou s celoskleněnou fasádou architekta Josefa Kittricha a Josefa Hrubého. Stojí na vrcholu tzv. broukáren v Praze a její realizací byl splněn dlouholetý cíl pana Brouka vystavět dům v centru Prahy.²¹³

Další firmou, která budovala síť obchodních domů, byla Te-Ta (Teweles-Taussig). Jejich nejvýznamnější novostavbou v Praze byl dům v Jungmannově ulici

---

²¹¹ R. ŠIMEK: Práce všeho druhu, in: Profit, roč. 17, č. 51-52, 70-1.

²¹² Ibidem.

²¹³ SLABÝ (pozn. 186).

z let 1933-1934. Šestipatrová budova byla vystavěna na železobetonovém skeletu podle návrhu Ernsta Mühlsteina a Victora Fürtha. V přízemí se nacházely prodejní prostory i veřejná pasáž. V horních patrech byla kombinována funkce prodejní, administrativní a bytová. Sortiment byl i u této firmy, stejně jako u Brouka a Babky, velmi široký.²¹⁴ Fasádu domu člení pásová okna, ve střední části rozšířená, šesté patro je ustupující. Výrazný prvek tvořila markýza nad proskleným přízemím. [81]

Ostatní stavby obchodních domů v Praze již převážně neměly stejného objednavatele. Na počátku jejich řady stojí návrh Jaromíra Krejcara na palác Olympic ve Spálené ulici, který vznikl již od roku 1923.²¹⁵ Architekt navrhl prosklené přízemí spolu s 1. a 2. patrem. Vyšší podlaží byla členěna horizontálními pásovými okny. Dům byl již v projektu opatřen reklamními nápisy a neony. Měl symbolizovat aktuální téma krásy moderního života na velmi rušné velkoměstské třídě, téma, kterému se ve stejné době věnovalo sdružení Devětsil. Stavba byla nakonec realizována podle upraveného návrhu až v roce 1928.²¹⁶ [82,83]

Další příkladem obchodního domu v historickém prostředí byl Habich ve Štěpánské ulici, postavený mezi léty 1927-1928 podle návrhu architekta Josefa Havlíčka. Poměrně široká uliční fasáda byla v úrovni 1. až 3. patra rozšířena o mělký arkýř do ulice s pásovými okny. Ve 4. a 5. patře se nacházely luxusní byty s balkony. Přízemí bylo prosklené, doplněné nezbytnými reklamními nápisy, stejně jako v prostoru mezi horizontálními pásy oken.²¹⁷

Ve stejné době vznikl i palác Chicago na Národní třídě od Jaroslava Polívky. Tato šestipatrová stavba měla prosklené přízemí s pasáží. Fasáda je od 2. po 5. patro zdůrazněna mělkým arkýřem s pásovými okny.

Obchodní dům Stýblo byl vystavěn v letech 1929 a 1930 nedaleko Domu služby na Václavském náměstí podle návrhu Ludvíka Kysely. Prostor pro novostavbu byl zde mnohem větší, a tak široká fasáda mohla být od 2. patra rozčleněna dvěma rizality, přes které ve všech patrech přechází horizontální pásová okna. V suterénu se nacházelo kino a v přízemí prodejní a komunikační pasáž.²¹⁸ [84]

---

²¹⁴ Z. LUKEŠ: Praha moderní, Praha 2012, 155.

²¹⁵ NOVÝ (pozn. 7), 199.

²¹⁶ R. ŠVÁCHA (ed.): MIROSLAV Lorenc a Jaromír Krejcar, Zlínská moderní architektura a pražská avantgarda (kat. výstavy 14.12.1995-2.2.1996), Zlín 1995, 49.

²¹⁷ A. VONDROVÁ: Český funkcionalismus 1920-1940, Architektura, Praha 1978, nepag.

²¹⁸ Ibidem.

Další moderní stavbou na Václavském náměstí byl hotel Juliš z let 1931-1933, dílo Pavla Janáka. Prosklená fasáda spojuje přízemí a 1. patro a následující dvě podlaží do dvou částí. 4. až 7. patro bylo členěno opaxitovými pásy se zahluubenými balkony po stranách.²¹⁹

Dům Svazu československého díla stojící na Národní třídě navrhl Oldřich Starý a byl realizován mezi léty 1934-1935. V přízemí sedmipatrové budovy se nacházela prodejní pasáž, v dalších patrech kanceláře. Fasáda byla prosklená až do úrovně 1. patra. Výše byly jednotlivé široké okenní pásy odděleny úzkými parapety.²²⁰ [85]

Výše popsané stavby jsou jen výběrem nejzajímavějších obchodních domů, u kterých docházelo k propojení více funkcí. Téměř ve všech se vyskytovalo prodejní a administrativní využití, u některých přibylo i bydlení. Nastíněné stavby demontují rozvoj moderního obchodního paláce v Praze od 20. let 20. století. Všechny zmíněné budovy se nacházejí v centru Prahy, převážně na Novém Městě pražském. Architektonické členění většiny staveb bylo podobné. Tvořily je prosklené přízemní výklady, na které často navazovala prosklená část 1. patra. Od 2. patra, které bylo často zdůrazněno arkýřem, probíhají horizontální okenní pásy až k poslednímu ustupujícímu patru.

Je možno konstatovat, že se zmíněnými stavbami jsou z pražského souboru baťovských obchodních domů srovnatelné pouze domy na Václavském náměstí, na Žižkově a v Nuslích. Jejich členění bylo obdobné, využití celoskleněné fasády, která byla užita například ještě na obchodním domě Lindt, na hotelu Juliš či obchodním domě Bílá labuť, se v tomto srovnání nezdá tak neobvyklé.

Ostatní Domy služby (ve Vysočanech, Vršovicích, na Letné a v Libni) bychom spíše mohli srovnat co do architektonické podoby s pražskými činžovnými domy, protože kromě přízemí byla všechna patra využita primárně k obytným účelům. Avšak v těchto částech Prahy, tak jak ukazuje výčet staveb výše, také příliš nevznikaly jiné obchodní domy, které by vytvářely pro Baťu konkurenci.

Tato bakalářská práce se pokusila shrnout dostupné prameny i literaturu a představit soubor obchodních domů Baťa v Praze. Na základě získaných informací byly stavby vzájemně porovnány a to nejen mezi sebou, ale i s obchodními domy Baťa, které byly budovány po celém tehdejším Československu. Na závěr bylo přistoupeno ke stručnému představení soudobé pražské produkce obchodních domů a jejímu srovnání

---

²¹⁹ P. JANÁK: Julišův dům v Praze, in: Styl, 1934, roč. 19, 57-63.

²²⁰ A. VONDROVÁ (pozn. 217).

s Baťovými stavbami. Snahou bylo představit ucelený soubor staveb a pokusit se rozšířit povědomí o rozmanitosti baťovské architektury a snad i poopravit tvrzení o Baťových palácích ze skla, které je platné jen u nejvýznamnějších příkladů, ovšem nikoli jako generalizující tvrzení vztahující se na všechny Domy služby.

5. Seznam literatury a pramenů

Literatura

AUGUSTA Pavel: Kniha o Praze 4, Praha 1996

AUGUSTA Pavel: Kniha o Praze 10, Praha 1997

BÁBEK Ladislav: K provozu stavebního oddělení firmy Baťa, in: Zlínský funkcionalismus, Zlín 1991, 71-75

BEČKOVÁ Kateřina: Zmizelá Praha, Dodatky II. – historická předměstí a okraje města – pravý břeh Vltavy, Praha 2003

BEČKOVÁ Kateřina: Zmizelá Praha, Nové Město, Praha 1998

BEČKOVÁ Kateřina: Václavské náměstí v běhu staletí, Praha 1993

BRONCOVÁ Dagmar: Kniha o Praze 7, Praha 1998

BRONCOVÁ Dagmar: Kniha o Praze 8, Praha 1996

BRONCOVÁ Dagmar: Kniha o Praze 9, Praha 1997

Časopis Architekt SIA, XXXV, č. 11, 1936, 385.

Časopis Projekt, revue slovenské architektúry, č. 4, 2001, číslo věnované Vladimíru Karfíkovi

DOSTÁL Oldřich/KONEČNÁ Eva: Česká architektura 20. století a historické prostředí II. 1920-1945, in: Architektura ČSSR 1966, roč. 25, 385-392.

EDERER Antonín: Ulice a uličky Starého Města pražského, Praha 2006

HORŇÁKOVÁ Ladislava: Architekt Vladimír Karfík, in: Prostor Zlín 1996, 16-8

HORŇÁKOVÁ Ladislava.: Fenomén Baťa, zlínská architektura 1910-1960, Zlín 2009

HORŇÁKOVÁ Ladislava: Miroslav Drofa: architektonické dílo, in: Prostor Zlín 4, 1997, 20-2

HORNÍČKOVÁ Eva: Praha 3 křížem krážem, Praha 2008

- HRŮZA Jiří: Město Praha, Praha 1989
- JANÁK Pavel: Julišův dům v Praze, in: Styl, 1934, roč. 19, 57-63
- KARFÍK Vladimír: Architekt si spomína, Bratislava 1993
- KOVAŘÍKOVÁ Tereza: Obchodní domy firmy Baťa, diplomová magisterská práce, FF UP, Katedra dějin umění, Olomouc 2013
- LAŠŤOVKA Marek et al.: Pražský uličník, encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství A-N, Praha 1997
- LAŠŤOVSKA Marek et al.: Pražský uličník, encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství O-Ž, Praha 1998
- LAŠŤOVKOVÁ Barbora/LAŠŤOVKA Marek: Plán Prahy podle indikačních skic stabilního katastru (1840-1842), Praha 2005
- LUKEŠ Zdeněk: Architektura 20. století, Praha 2001
- LUKEŠ Zdeněk: Josef Gočár, Praha 2010
- LUKEŠ Zdeněk: Praha moderní, Praha 2012
- LUKEŠ Zdeněk: Vladimír Karfík vypráví, in: Revolver revue 42, 2000, 272-310
- MALÝ Zbyšek/MALÁ Alena (ed.): Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-2000, Ostrava 1998
- NOVÁK Pavel: Zlínská architektura 1900-1950, Zlín 1993
- NOVÝ Otakar: Česká architektonická avantgarda, Praha 1998
- ORAVOVÁ Monika: Reklama a propagace firmy Baťa ve Zlíně (1894-1945), in: Zlínsko od minulosti k současnosti, 2002, 33-78
- ORIÁN Edmund: Praha na dobových pohlednicích 1886-1930, Praha 1998, 219.
- SEHNAL Arnošt.: O organizaci provádění standardizovaných železobetonových objektů fy. Baťa, in: Stavitel VIII, 1927, 146-148

- SLABÝ Josef: Naši selfmademani – Jaroslav Brouk, in: Ilustrovaný magazín pro moderní podnikání, roč. III, č. 1, 3-8
- STEINER H.: Novinky v oboru světelné reklamy, in: Architekt SIA, XXXIV, 1935, 15-16.
- SVOBODA Jan E./NOLL Jindřich/HAVLOVÁ Ester: Praha 1918-1940, Praha 2000
- ŠÁMAL Petr/RYMAREV Alexandr: Domy na Starém Městě pražském IV., Praha 2011
- ŠIMEK Robert: Práce všeho druhu, in: Profit, roč. 17, č. 51-52, 70-1.
- ŠLAPETA Vladimír: Baťa, architektura a urbanismus 1910-1950, Zlín 1991
- ŠRÁMKOVÁ Karin: Architekt Vladimír Karfík, diplomová práce, FF MU, Seminář dějin umění, Brno 2006
- ŠLAPETA Vladimír: Praha 1900-1978, Praha 1978
- ŠVÁCHA Rostislav (ed.): Miroslav Lorenc a Jaromír Krejcar, Zlínská moderní architektura a pražská avantgarda (kat. výstavy 14.12.1995-2.2.1996), Zlín 1995
- ŠVÁCHA Rostislav/LUKEŠ Zdeněk: Moravští architekti v meziválečné Praze, in: Vlastivědný věstník moravský, roč. XXXVI, 1984, 20-29
- ŠVÁCHA Rostislav: K ikonografii české avantgardní architektury, in: Umění pro všechny smysly, meziválečná avantgarda v Československu, Praha 1993
- ŠVÁCHA Rostislav/ JANDÁČEK Václav: Obchodní Dům Baťa v Celetné ulici, návrh na prohlášení za kulturní památku, in: Věstník Klubu Za starou Prahu 2-3/2007.
- ŠVÁCHA Rostislav: Od moderny k funkcionalismu, Praha 1985
- VELEBILOVÁ Irena: František L. Gahura a první moderní obchodní domy ve středních Čechách, vytváření stylu obchodních domů firmy Baťa, diplomová práce, FF MU, Seminář dějin umění, Brno 2006
- VLČEK Pavel (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004

VLČEK Pavel: Umělecké památky Prahy, Staré Město a Josefov, 1996

VONDROVÁ Alena: Český funkcionalismus 1920-1940, Architektura, Praha 1978

Zlínský funkcionalismus, sborník příspěvků sympózia pořádaného u příležitosti 100.

výročí narození F. L. Gahury a 90. narozeninám V. Karfíka, 24.-25.9.1991, Zlín 1993

Prameny

Moravský zemský archiv, Státní okresní archiv Zlín, fond Baťa, oddělení II/8, X a XV

MUKOVÁ J./LANCINGER L./ŠIMKOVÁ D.: Václavské náměstí čp. 774/6,

SÚRPMO, Praha 1987

Národní technické muzeum, Archiv architektury, fond 128,188

PÍŠA Martin/MISAŘ Miroslav: Celetná čp. 596 na Starém Městě, Stavebně historický průzkum, 2006

Stavební archivy MČ Praha 1, 3, 4, 7, 8, 9, 10

VILÍMKOVÁ M./STACH E.: Celetná čp. 596, stavebně historický průzkum, SÚRPMO, Praha 1958

6. Seznam vyobrazení

1. Obchodní dům Baťa na Václavském náměstí, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV, inv. č. 171, ev.č. 171.
2. Obchodní dům Baťa na Žižkově, reprodukce z : SOkA Zlín, Baťa II/8 – inv. č. 104, ev. č. 104, Salon Praha 15.7.1940.
3. Obchodní dům Baťa v Nuslích, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa II/8 – inv. č. 104, ev. č. 104, Salon Praha 15.7.1940.
4. Obchodní dům Baťa ve Vysočanech, reprodukce z: SOkA Zlín, Fotoarchiv Svit, ev.č. 29, pořadové č. 122.
5. Obchodní dům Baťa v Celetné, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
6. Obchodní dům Baťa ve Vršovicích, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa II/8 – inv. č. 104, ev. č. 104, Praha XIII. Praha, 15.12.1935
7. Obchodní dům Baťa na Letné, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa II/8 – inv. č. 104, ev. č. 104, Salon Praha 15.7.1940.
8. Obchodní dům Baťa v Libni, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
9. Výstavba Správní budovy firmy Baťa č. 21, Zlín, 1938, reprodukce z knihy: HORŇÁKOVÁ Ladislava: Fenomén Baťa, zlínská architektura 1910-1960, Zlín 2009, 86.
10. Zlín – Zadní Díly, okolo roku 1936, reprodukce z knihy: ŠLAPETA Vladimír: Baťa, architektura a urbanismus 1910-1950, Zlín 1991, 21.
11. Napajedla, sídliště a továrna firmy Baťa, letecký pohled, 1936, reprodukce z knihy: HORŇÁKOVÁ Ladislava: Fenomén Baťa, zlínská architektura 1910-1960, Zlín 2009, 138.

12. Baťova prodejna v Ostravě v roce 1919, reprodukce z knihy: ORAVOVÁ Monika ORAVOVÁ Monika: Reklama a propagace firmy Baťa ve Zlíně (1894-1945), in: Zlínsko od minulosti k současnosti, 2002, 33-78.
13. Situace v okolí obchodního domu Baťa na Václavském náměstí (vyznačen OD Baťa)
14. Pohled na Václavské náměstí směrem ke Koňské bráně, 1868, reprodukce z knihy: BEČKOVÁ Kateřina: Zmizelá Praha Nové Město, Praha 1998, 118.
15. Pohled na dolní část Václavského náměstí, dům čp. 774 je zcela vlevo, kolem 1898, reprodukce z knihy: ORIÁN Edmund: Praha na dobových pohlednicích 1886-1930, Praha 1998, 219.
16. Návrh fasády do Václavského náměstí, Jindřich Svoboda, 1927, reprodukce z článku: SVOBODA Jindřich: Stavitel VIII, 1927, 172.
17. Nerealizovaný návrh – řez, Jindřich Svoboda, 1927, reprodukce z článku: SVOBODA Jindřich: Stavitel VIII, 1927, 172.
18. Fasáda do Jungmannova náměstí, 30. léta, reprodukce z: : SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 171, ev. č. 171.
19. Fasáda do Václavského náměstí, 30. léta, reprodukce z: : SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 171, ev. č. 171.
20. Půdorys 1. patra, 1929, reprodukce z: Stavební archiv MČ Praha 1.
21. Osvětlená fasáda do Václavského náměstí v noci, 1930, reprodukce z: Stavitel XI, 1930, 17.
22. Stejná fasáda přes den, 1930, reprodukce z: Stavitel XI, 1930, 17.
23. Současný stav, fasáda do Václavského náměstí, 2013 (foto autorka)
24. Současný stav, fasáda do Jungmannova náměstí, 2013 (foto autorka)
25. Obchodní dům v Karlových Varech, 30. léta, in: ŠLAPETA Vladimír: Baťa, architektura a urbanismus 1910-1950, Zlín 1991, 48.
26. Situace v okolí obchodního domu Baťa na Žižkově (vyznačen bývalý OD Baťa)

27. Řez původním domem, reprodukce z: Stavební archiv MČ Praha 3.
28. Uliční fasáda obchodního domu na Žižkově, 30. léta, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa, XV, iv. č. 171, ev.č. 171.
29. Půdorys přízemí s naznačenou úpravou hlavního vstupu, 1938, reprodukce z: Stavební archiv MČ Praha 3.
30. Původní vzhled přízemí, 30. léta, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa, XV, iv. č. 172, ev.č. 172.
31. Současná podoba, 2013 (foto autorka)
32. Uliční fasáda, 2013 (foto autorka)
33. Obchodní dům Baťa, Košice, 30. léta, reprodukce z knihy: ŠLAPETA Vladimír: Baťa, architektura a urbanismus 1910-1950, Zlín 1991, 47.
34. Situace v okolí obchodního domu v Nuslích (vyznačen bývalý OD Baťa)
35. Původní dům, Nusle, 1931, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV, inv.č. 173, ev.č. 173.
36. Ideový návrh na přestavbu dnešní ulice Nuselské, reprodukce z: Stavební archiv MČ Praha 4.
37. Železobetonová konstrukce domu v Nuslích, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV, inv.č. 173, ev.č. 173.
38. Uliční fasáda obchodního domu v Nuslích, 30. léta, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa II/8 – inv. č. 104, ev. č. 104, Salon Praha 15. 7. 1940.
39. Současný stav, Nusle, 2013 (foto autorka)
40. Obchodní dům Baťa v Roudnici nad Labem, 30. léta, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa II/8 – inv. č. 104, ev. č. 104, Vlastivědný sborník Podřipska n. L.
41. Situace v okolí obchodního domu Baťa ve Vysočanech (vyznačen bývalý OD)
42. Okolí plánované novostavby ve Vysočanech, reprodukce z: Stavební archiv MČ Praha 9.

43. Železobetonový skelet, Vysočany, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 173, ev. č. 173.
44. Novostavba obchodního domu Baťa ve Vysočanech, reprodukce z: SOkA Zlín, Fotoarchiv Svit, ev.č. 29, pořadové č. 122.
45. Půdorys přízemí, Vysočany, reprodukce z: stavební archiv MČ Praha 9.
46. Současný stav, Vysočany, 2013 (foto autorka).
47. Situace v okolí obchodního domu Baťa v Celetné ulici (vyznačen bývalý OD)
48. Dům U Města Paříže, Celetná ulice, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
49. Původní fasáda do Štupartské, reprodukce z: LUKEŠ Zdeněk: Josef Gočár, Praha 2010, 195.
50. Interiér domu U Města Paříže, 90. léta 19. století, reprodukce z knihy: ŠÁMAL Petr/RYMAREV Alexandr: Domy na Starém Městě pražském IV., Praha 2011, 65.
51. Provizorní prodejna zřízená na Ovocném trhu v průběhu stavby OD na Celetné ulici, reprodukce z: : SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
52. Nerealizovaný návrh fasády do Celetné ulice, Josef Gočár, reprodukce z článku: DOSTÁL Oldřich/KONEČNÁ Eva: Česká architektura 20. století a historické prostředí, 390.
53. Fasáda novostavby do Celetné ulice, 30. léta, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
54. Pohled na dvorní fasádu, Celetná ulice reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
55. Pohled do přízemní prodejny, Celetná ulice, 30. léta reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
56. Pohled do přízemní prodejny, Celetná ulice, 2013 (foto autorka)

57. Prohloubený vstup, Celetná ulice, po 1938, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 174, ev. č. 174.
58. Současný stav, Celetná ulice, 2013 (foto autorka)
59. Současný stav, Štupartská ulice, 2013 (foto autorka)
60. Obchodní dům Baťa v Jihlavě, 30. léta, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
61. Návrh Josefa Gočára na zlínské hlavní nádraží, 1940 reprodukce z knihy: HORŇÁKOVÁ Ladislava: Fenomén Baťa, zlínská architektura 1910-1960, Zlín 2009, 107.
62. Situace v okolí obchodního domu Baťa ve Vršovicích (vyznačen bývalý OD)
63. Původní dům, Vršovice, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
64. Průběh stavby, Vršovice, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
65. Novostavba ve Vršovicích reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa II/8 – inv. č. 104, ev. č. 104, Praha XIII. Praha, 15.12.1935.
66. Osvětlený parter, Vršovice, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
67. Obchodní dům v Pardubicích, 30. léta, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 174, ev. č. 174.
68. Současný stav, Vršovice, 2013 (foto autorka)
69. Situace v okolí obchodního domu Baťa na Letné (vyznačen bývalý OD)
70. Původní dům, Letná, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
71. Původní zástavba Belcrediho ulice, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
72. Novostavba obchodního domu na Letné reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa II/8 – inv. č. 104, ev. č. 104, Salon Praha 15.7.1940.

73. Dvorní fasáda, Letná, 30. léta reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
74. Současný stav, Letná, 2013 (foto autorka)
75. Situace v okolí obchodního domu Baťa v Libni (vyznačen bývalý OD Baťa)
76. Původní dům, Libeň, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
77. Novostavba obchodního domu Baťa v Libni reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
78. Dvorní fasáda novostavby v Libni, reprodukce z: SOkA Zlín, Baťa XV – inv. č. 169, ev. č. 169.
79. Současný stav, Libeň, 2013 (foto autorka).
80. Obchodní dům Bílá Labuť, reprodukce z knihy: VONDROVÁ Alena: Český funkcionalismus 1920-1940, Architektura, Praha 1978, nepag.
81. Obchodní dům Te-Ta v Praze reprodukce z knihy: LUKEŠ Zdeněk: Praha moderní, Praha 2012, 135.
82. Obchodní dům Olympic v Praze reprodukce z knihy: LUKEŠ Zdeněk: Architektura 20. století, Praha 2001, 88.
83. Návrh obchodního domu Olympic reprodukce z knihy: VONDROVÁ Alena: Český funkcionalismus 1920-1940, Architektura, Praha 1978, nepag.
84. Palác U Stýblů, Václavské náměstí reprodukce z knihy: VONDROVÁ Alena: Český funkcionalismus 1920-1940, Architektura, Praha 1978, nepag.
85. Dům Svazu čs. díla, Národní třída reprodukce z knihy: VONDROVÁ Alena: Český funkcionalismus 1920-1940, Architektura, Praha 1978, nepag.
86. Umístění pražských obchodních domů Baťa

7. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA